

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการสอนศิลปะศึกษาของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี" ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ความหมายและคุณค่าของศิลปะศึกษา
2. การสอนศิลปะศึกษา แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้
 1. ครูสอนศิลปะศึกษา
 2. การเตรียมการสอน
 3. การผลิตและการใช้สื่อการสอน
 4. การดำเนินการสอน
 5. การวัดและประเมินผล
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและคุณค่าของศิลปะศึกษา

ความหมายของศิลปะศึกษา

คำว่า "ศิลปะศึกษา" เริ่มมีการใช้เป็นครั้งแรกในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 และครั้งที่สองในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรเก่า ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นี้ได้จัดศิลปะศึกษาให้รวมอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ประกอบด้วยจริยศึกษา คณิตรี นามาศิลปะและพลศึกษา จุดมุ่งหมายของกลุ่ม ได้แก่ การมุ่งปลูกฝังคุณธรรม รสนิยม สุขภาพ อนามัยและสร้างนิสัยอันดีงามให้เกิดขึ้นในเด็ก

เกี่ยวกับความหมายของ "ศิลปะศึกษา" นั้น ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการ

ศิลปะศึกษาหลายคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำนี้เอาไว้ ซึ่งอาจจะมีความแตกต่างกันไปบ้างตามทัศนะของแต่ละคน แต่จะมีหลักการสำคัญร่วมกันคือ เป็นการจัดการศึกษาทางศิลปะให้แก่เยาวชนทุกคน ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอน และหลักจิตวิทยาในการเรียนการสอนไปพร้อมกัน (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 40) วัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะที่ได้วางไว้ในหลักสูตรระบุว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการแสดงออกตามความคิดได้อย่างเสรี (เลิศ อำนันทนะ 2526 : 280) และเป็นการพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน ((Rueschhoff and Swartz 1969 : 5) ศิลปะศึกษาจะสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เด็กมีพฤติกรรมอันดีงาม ให้มีโอกาพัฒนาตนเองในทุกด้าน อันเนื่องมาจากการกระทำกิจกรรมทางศิลปะ ได้สร้างสรรค์ได้แก้ปัญหาและได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริง (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ 2520 : 163) เด็กจะเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ มีความสนใจในสิ่งแวดล้อม ได้สำรวจ คิดค้น ทดลอง ในด้านต่าง ๆ (รัตนะ อุทัยผล 2507 : 35) พัฒนาเด็กให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์และมีความพร้อมทั้งด้านความรู้และการรู้คุณค่าของความงาม (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2529 : 111) ดังนั้นศิลปะศึกษาจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่สำคัญหลายประการ ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้จะช่วยให้เด็กเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเจริญก้าวหน้า (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิ์บุตร 2525 : 34) และการเรียนการสอนศิลปะศึกษาก็มิได้มุ่งผลงานสำเร็จรูปของนักเรียน หรือมุ่งเตรียมบุคคลให้ออกไปประกอบอาชีพแต่อย่างใด (คำรงค์ วงศ์อุปราช 2529 : 131-133)

จากคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ศิลปะศึกษาจะมีลักษณะเป็นวิชาสามัญที่จัดการเรียนการสอนขึ้นเพื่อเด็กทุกคน ให้ได้มีโอกาสแสดงออกทางด้านศิลปะตามความถนัดและวุฒิภาวะของแต่ละคน ก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม การรับรู้และสุนทรียภาพ จุดมุ่งหมายของศิลปะศึกษามิได้มุ่งหวังให้เด็กเป็นศิลปินหรือช่าง แต่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาส่วนบุคคล เพื่อให้เยาวชนเหล่านี้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพของสังคมในอนาคต

คุณค่าของศิลปะศึกษา

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld 1975 : 31) ได้กล่าวว่า การที่เด็กได้ปฏิบัติงาน

ศิลปะ จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านสุนทรียภาพ การรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสร้างสรรค์และเทคนิคในการทำงาน และได้กล่าวเน้นว่า ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มีโอกาสส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็กได้มากกว่าวิชาอื่น ๆ อีกด้วย

นอกจากคำกล่าวนี้แล้ว ยังมีนักการศึกษาและนักวิชาการศิลปะศึกษาหลายคนได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะศึกษาไว้หลายประการ สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. คุณค่าในด้านการดำรงชีวิต
2. คุณค่าในด้านสุนทรียภาพ
3. คุณค่าในด้านการบำบัดปัญหา
4. คุณค่าในด้านการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

1. คุณค่าในด้านการดำรงชีวิต ประโยชน์ของการศึกษาในระดับประถมศึกษามุ่งเน้นให้เด็กคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาคือ ศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษาได้ยึดถือปรัชญาที่เพราะเนื้อหาของวิชาได้มุ่งให้เด็กได้ทำกิจกรรมหลายชนิดด้วยวัสดุและวิธีการต่าง ๆ เพื่อฝึกให้เด็กได้แก้ปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการทำงานอย่างเป็นระบบ ฝึกการตัดสินใจ ความรับผิดชอบ และมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จด้วยตนเอง (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2520 : 124) จึงทำให้เด็กมีความรอบคอบ มีความละเอียดถี่ถ้วน และสามารถแก้ปัญหที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 29-30) เมื่อเด็กทำงานจนเป็นผลสำเร็จจะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจ บรรเทาที่จะทำงานอื่น ๆ ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง (วิรุณ ตั้งเจริญ และวรรณรัตน์ อินทร์อำ 2519 : 9-11) แต่เนื่องจากการทำกิจกรรมศิลปะนั้น ๆ เด็กอาจจะได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน ๆ ในห้อง ในโรงเรียน ซึ่งเด็กจะต้องได้รับฟังห้วงคำติ คำชม วิพากษ์ วิจาร์ณ เด็กจะต้องอดทนรับฟังคำวิจารณ์ ซึ่งเป็นการฝึกการยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น อันจะเป็นสิ่งที่ดีต่อการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 36-39)

การกระทำกิจกรรมศิลปะเป็นการฝึกการใช้ความคิดเพื่อแก้ปัญหในการทำงาน เพื่อการเตรียมตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฝึกการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

2. คุณค่าในด้านสุนทรียภาพ สิ่งแวดล้อมของคนเรามีทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่เป็นผลงานศิลปะ ทั้งสองสิ่งนี้ต่างมีรูปแบบของความงามแตกต่างกันไป การเรียนและการได้กระทำกิจกรรมศิลปะศึกษา จะทำให้เด็กมองเห็นและชื่นชมในความงามของสิ่งที่เขามองเห็น เช่น พระอาทิตย์ตก สีของท้องฟ้า หยาดฝน รุ่งกินน้ำและอื่น ๆ เด็กจะเกิดความซาบซึ้งและเป็นสุข โลกจะดูสวยสดงดงาม น่าอยู่และมีความหมายต่อตัวเขา (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 36-39) เมื่อเด็กมองเห็นความงามและเกิดความซาบซึ้งแล้วเด็กจะเกิดความรักในความงามเหล่านั้น จิตใจจะอ่อนโยน (สงวน รอดบุญ 2515 : 19) มีรสนิยมดี มีความเมตตากรุณาและมองโลกในแง่ดี (ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 29-30) สิ่งที่เกิดขึ้นในตัวเด็กดังที่กล่าวแล้ว จะเป็นผลให้เด็กช่วยในการปรับปรุงบ้านและสิ่งแวดล้อมให้สวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ 2516 : 17)

การเรียนและการทำกิจกรรมทางศิลปะศึกษาทำให้เด็กได้พบกับความงามของผลงานศิลปะและธรรมชาติ มองเห็นความงามของสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นผลทำให้เด็กเป็นคนละเอียดอ่อน รักความเป็นระเบียบ และดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

3. คุณค่าในด้านการบำบัดปัญหา เด็กทุกคนย่อมมีปัญหาและต้องปรับตัวหรือหาหนทางแก้ปัญหานั้น การทำกิจกรรมศิลปะจะเป็นวิถีทางหนึ่งในการแก้ปัญหาด้านจิตของเด็ก อริสโตเติล (ARISTOTLE อ้างถึงใน วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ 2516 : 15) กล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกด้านอารมณ์ ความคิดและสติปัญญา เมื่อได้รับผลสำเร็จในการทำงานจะช่วยทำให้เกิดความสบายใจ มีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งจะช่วยให้มีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ มีความมั่นใจในตนเอง พ่อแม่หรือครูสามารถอ่านอารมณ์ของเด็กได้จากภาพที่เด็กวาด เช่น เด็กมีอารมณ์ที่ราบเรียบ อ่อนหรืออารมณ์โกรธ เคียดแค้นขุ่นเคือง (สุรพงษ์ อัมพันวงษ์ 2525 : 80-81) เด็กที่พูดไม่เก่งอาจใช้วิธีการแสดงออกทางด้านศิลปะเป็นการทดแทนได้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2520 : 124) เด็กที่มีปมค้อยหรือขาดการยอมรับจากเพื่อน ๆ อาจสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจนทำให้เพื่อนยอมรับซึ่งจะทำให้เขามีความกล้ามากขึ้น ดังนั้น ครูหรือนักจิตวิทยาและนักบำบัดทางจิตจึงใช้งานศิลปะที่เด็กแสดงออก เป็นสิ่งชี้บอกถึงสิ่งที่เป็นปัญหาหรือความต้องการ

ที่ซ่อนอยู่ภายในจิตใจเด็กได้ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 36-39)

ผลงานศิลปะเด็กจะสะท้อนออกถึงสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของเด็ก ซึ่งอาจเป็นปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไข เพื่อเด็กจะได้มีความสุขในชีวิตเช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ จึงมีผู้กล่าวว่า ศิลปะเป็นภาษาเป็นการแสดงออกและเป็นเรื่องราวในชีวิตของเด็ก

4. คุณค่าในด้านการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เด็กทุกคนย่อมมีเวลาว่าง บางครั้งอาจปล่อยเวลาว่างไปโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้น พ่อแม่หรือครูอาจแนะนำการใช้เวลาว่างของเด็กให้เกิดประโยชน์ได้ ด้วยการให้เด็กได้กระทำกิจกรรมศิลปะ ซึ่งศิลปศึกษามีกิจกรรมหลายชนิด ที่เหมาะสมกับวัย เพศและวุฒิภาวะ ขึ้นอยู่กับพ่อแม่หรือครูจะเลือกใช้ การทำกิจกรรมศิลปะเป็นงานอดิเรกจะทำให้เกิดความเพลิดเพลินเป็นสุข และปลุกฝังนิสัยรักการทำงาน (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ 2516 : 17) ช่วยพัฒนาทักษะในด้านการรู้จักและการเลือกใช้วัสดุต่าง ๆ ด้วยการทดลองค้นคว้า (Linderman 1977 อ้างถึงใน วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 25) และเป็นการพักผ่อนไปในตัว เพื่อการเตรียมพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิรุณ ตั้งเจริญ และ วรณรัตน์ อินทร์อำ 2519 : 9-11) ผลงานศิลปะที่เป็นงานอดิเรกนี้ยังเป็นประโยชน์ในการนำไปตกแต่งบ้านให้น่าอยู่ขึ้นได้ (ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 29-30)

นอกเหนือจากการทำกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนแล้ว ในเวลาว่างอาจใช้กิจกรรมศิลปะเป็นงานอดิเรก เพื่อเป็นการพักผ่อน ช่วยตกแต่งบ้านและเป็นการฝึกทักษะที่เด็กสนใจด้วย

จากคำกล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาที่เสนอมาช้างต้นนี้ แสดงให้เห็นความสำคัญของศิลปศึกษาทั้ง 4 ด้าน เช่น เป็นการฝึกการใช้ความคิดในการแก้ปัญหาในการทำงาน เป็นการทำให้เด็กได้มองเห็นและซาบซึ้งในความงามของสิ่งแวดล้อม การใช้งานศิลปะเป็นสื่อในการเข้าใจปัญหาและการบำบัดปัญหาของเด็ก และใช้กิจกรรมศิลปะเป็นงานอดิเรก สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้มาจากศิลปศึกษา จึงต้องให้สิ่งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นในวัยเด็กเพื่อเตรียมพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ดังนั้น หลักสูตรศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาจึงได้จัดกิจกรรมทาง

ศิลปะอย่างหลากหลาย มีเป็นจำนวนมาก เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์

การสอนศิลปศึกษา

ในส่วนของ การสอนศิลปศึกษานี้ ผู้วิจัยจะขอเสนอตามลำดับสาระต่าง ๆ ดังนี้ คือ
ครูสอนศิลปศึกษา การเตรียมการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การดำเนินการสอน
การวัดและประเมินผล ในแต่ละประเด็นจะกล่าวแยกเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะของการสอน
วิชาการทั่วไปและลักษณะของการสอนเฉพาะศิลปศึกษา เพื่อจะให้ทราบลักษณะการเรียนการสอน
ในสภาพที่แท้จริง

การสอนศิลปศึกษาเป็นกระบวนการและพฤติกรรมของครูในด้านต่าง ๆ ที่จะทำให้
ผู้เรียนศิลปศึกษาได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหมายที่หลักสูตรต้องการ ด้วยการ
เลือกหรือจัดกิจกรรม การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และการใช้วิธีสอนให้ได้อย่างเหมาะสม การสอน
ศิลปศึกษาอย่างเป็นระบบจะต้องประกอบด้วยครูผู้สอน วิธีสอน นักเรียนและเนื้อหาหลักสูตร
ดังนั้นครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อระบบการเรียนการสอน มีผลต่อการส่งเสริมและพัฒนา
ความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน วิจัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 42) กล่าวว่า
เด็กจะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตั้งแต่เกิดและพัฒนาเรื่อยมา จะลดลงในช่วงอายุ 10 ปี
ดังนั้น การสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาจึงมีความจำเป็นและต้องการครูที่มีความรู้ ความ
สามารถและเชี่ยวชาญการสอนศิลปะโดยเฉพาะ เพราะเป็นระยะที่สำคัญต่อการพัฒนาเด็ก
ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กอีกด้วย

ในการศึกษาค้างนี้จะกล่าวถึงเฉพาะครูผู้สอนเท่านั้น โดยแยกกล่าวเป็น

3 ประเด็น คือ

1. ครูผู้สอนในความหมายทั่วไป
2. ครูผู้สอนศิลปศึกษา
3. สภาพและปัญหาของครูผู้สอนศิลปศึกษา

1. ครูผู้สอนในความหมายทั่วไป

ในการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดึ้นย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของครูเป็นสำคัญ ดังที่ ภิญญู สาธ (2522 : 1-6) ได้ให้ความเห็นว่า ครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และทำให้แผนการศึกษาของชาติดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างได้ผล อันจะเป็นผลต่อการพัฒนาคนในชาติให้เป็นพลเมืองดี มีประสิทธิภาพและเป็นกำลังสำคัญของชาติ ครูจึงเป็นผู้ที่ทำงานหนัก ทั้งในด้านการถ่ายทอดวิชาความรู้และการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม พร้อมกันนี้ยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์และคนทั่วไปอีกด้วย หน้าที่หลักของครู คือ การสั่งสอน และการอบรม ผู้เป็นครูต้องใช้เวลาในชีวิตของตนเองกว่าครึ่งหนึ่งเพื่อการกระตุ้นพฤติกรรมของนักเรียนให้เกิดความรู้ ความคิด และยกระดับการศึกษาของเด็กให้สูงขึ้น วิชาชีพครู ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ หมายถึง การมีความรู้ดีและการรู้จักเลือกเทคนิคการสอนที่เหมาะสม การมีทั้งศาสตร์และศิลป์จะทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพซึ่งจะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา (ณรงค์ บุญมี 2521 : 3-18)

จากผลการวิจัยของ จินตนา มาพ่วง (2520 : 59-62) ลัดดาวลัย ชมมณฑา (2520 : 73-76) และ ซาคา บัวแสง (2520 : 110-112) ได้พบว่าการสอนของครู จะมีประสิทธิภาพสูงย้อมขึ้นอยู่กับ บุคลิกภาพ ทักษะ วิธีสอน การใช้อุปกรณ์การสอน เจตคติของครูที่มีต่อนักเรียน และการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน องค์ประกอบดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสิ้น ความคิดของนักการศึกษาและผลของการวิจัย แสดงให้เห็นว่าครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียนการสอนและควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. บุคลิกลักษณะของครู
2. การดำเนินการสอนและการใช้จิตวิทยาในการสอน
3. การจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน

บุคลิกลักษณะของครู บุคลิกของครูจะมีอิทธิพลต่อนักเรียน เพราะนักเรียนชอบเลียนแบบและจดจำบุคลิกลักษณะของครูที่ตนพอใจมาปรับเป็นบุคลิกของตน นवलเพ็ญวิเชียรโชติ (2515 : 71-74) ได้ให้แนวคิดที่ว่า "สิ่งที่จะเป็นเครื่องตัดสินว่า ครูควรเปลี่ยนบุคลิกภาพด้านใดนั้นให้ดูที่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นของนักเรียน" ดังนั้น ในการสอนครูจึงควรสร้างบุคลิกที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง เพื่อจะได้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน นอกจากนี้บุคลิกภาพของครูยังมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอีกด้วย อาจจะทำให้ นักเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน เพราะบุคลิกที่ดีของครูสามารถเหนี่ยวนำจิตใจของนักเรียนให้อยากเรียน ทำให้วิชาน่าสนใจน่าเรียน ส่วนบุคลิกที่ดีของครูนั้น สุชา จันทน์เอม (2521 : 156-157) ได้กล่าวถึงบุคลิกที่ดีของครูว่า ครูควรมีความสนใจและเอาใจใส่นักเรียน มีความเมตตา กระจกหรือรับ มีอารมณ์ขัน ร่าเริง มีความยุติธรรม มองโลกในแง่ดี มีความอดทนและควบคุมอารมณ์ได้ดี มีบุรปร่างและกิริยาท่าทางดี

การดำเนินการสอนและการใช้จิตวิทยาในการสอน จากการวิจัยของแพรวพรรณ ทืออาษา (2518 : 87) ได้พบว่า การสอนที่จะให้ได้ผลในการเรียนสูง ครูจะต้องสอนจากง่ายไปหายาก จากสิ่งที่รู้ไปยังสิ่งที่ไม่รู้ จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปไกลตัว พูดชัดเจน ฟังเข้าใจง่าย ตอบคำถามได้แจ่มแจ้ง ออกคำสั่งชี้แจงและอธิบายให้นักเรียนเข้าใจได้ดี มีทักษะในการใช้กระดานดำ โดยเขียนเป็นระเบียบ ชัดเจน อ่านง่าย ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อ่ำไพ สุจริตกุล และคณะ (2521 : 11-12) นอกจากนี้มีทักษะในการสอนแล้วครูจะต้องรู้จักนำหลักจิตวิทยาใช้ด้วย ในเรื่องนี้ ประสพรัตน์นกร (2522 : 89) ได้ให้ความเห็นว่า สิ่งที่เกิดต้องการมากที่สุดคือ ความอบอุ่นใจ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติได้หลายทางเช่นการให้ความรัก ความปลอดภัยและความมั่นคง ยอมรับว่าเด็กเป็นสมาชิกของสังคม พยายามเหนี่ยวนำไปในทางที่ดีไม่ปล่อยปละละเลย ให้คำแนะนำให้ความเป็นอิสระแต่ไม่ปล่อยให้เกินเลยไป วิธีปฏิบัติเหล่านี้ครูควรนำมาใช้ในการสอนเพื่อสร้างความอบอุ่นใจให้แก่ นักเรียน จะทำให้นักเรียนรักครู ไม่เบื่อเรียน ดังที่ ทิศนา แชมมณี (2521 : 73-77) ได้ให้ความเห็นว่า เด็กจะเรียนรู้ได้ดีจากคำชมเชยและให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ พฤติกรรมของครูที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงก็คือการจูงใจ การเสริมกำลังใจและการทำตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน

การจัดการสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน ห้องเรียนเป็นสถานที่ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะนักเรียนจะใช้เวลาอยู่ในห้องเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง ซึ่งย่อมมากพอที่จะปลูกฝังลักษณะนิสัยของนักเรียนให้มีความแตกต่างกันไป เช่น - เจียมขริม เก็บตัว ชอบแสดงออก ตลอดจนสามารถที่จะช่วยสร้างเด็กให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีลักษณะที่ต้องการได้ ด้วยเหตุนี้จึงควรจัดห้องเรียนและจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้มีชีวิตชีวา เพื่อฝึกฝนสติปัญญาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนให้มากที่สุด วชิช บรรจง (2516 : 18) ได้ให้ความเห็นว่า สิ่งแวดล้อมที่ทำให้นักเรียนพอใจ สนใจ จะทำให้เด็กมีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการเรียน ต้องการที่จะรับรู้เนื้อหาในการเรียน ดังนั้น ถ้าครูรู้จักจัดสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนให้ดีแล้ว นักเรียนก็จะมีเจตคติที่ดีต่อครู ต่อโรงเรียน รักครู ชอบโรงเรียน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย

สรุปได้ว่า ครูทั่วไปต่างคาดหวังว่านักเรียนจะเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาพฤติกรรมที่ดีงามขึ้นในตัวเองได้ และสามารถนำเอาการเรียนรู้ต่าง ๆ ในโรงเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยผ่านกระบวนการสอนและอบรม แต่จะได้ผลตามคาดหวังหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับตัวครู ทั้งในด้านบุคลิกลักษณะ การดำเนินการสอนและการใช้จิตวิทยาในการสอน การจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน ปัจจัยทั้งสามนี้มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสังเกตพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก เพื่อที่จะได้แก้ไขตนเองให้เหมาะสมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

2. ครูผู้สอนศิลปะศึกษา

เป็นที่ยอมรับกันว่า การให้การศึกษาทางศิลปะศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดให้แก่เด็ก เพราะศิลปะศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม อย่างกว้างขวางที่สุด จากการศึกษาและวิจัยพบว่าธรรมชาติของเด็กจะมีความต้องการที่จะแสดงออกกันทุกคน เพียงแต่ต้องได้รับการสนับสนุนหรือกระตุ้น ด้วยวิธีการจัดบทเรียนทางศิลปะให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ เพศ วัยของเด็กเท่านั้น ซึ่งภาระหน้าที่ในการจัดบทเรียนและกิจกรรมศิลปะเหล่านี้เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนศิลปะศึกษาที่จะต้องจัดให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของเด็ก ครูผู้สอนศิลปะศึกษาจึงมีบทบาทอย่างสูง

ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาอย่างได้ผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

คุณสมบัติของครูผู้สอนศิลปะศึกษา

ครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา จำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานเช่นเดียวกับครูโดยทั่วไปดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการเรียนการสอน ยิ่งควรมีคุณสมบัติเฉพาะบางประการเพิ่มขึ้นด้วย เลิศ อานันท์นะ (2523 : 101-102) ได้กล่าวไว้ว่า ครูผู้สอนศิลปะศึกษาควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาศิลปะศึกษา มีประสบการณ์และจิตสำนึกของการเป็นครูและประการสุดท้าย ต้องมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาเด็ก และยังสามารถให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า ครูประถมศึกษาทั่วไปสามารถสอนศิลปะศึกษาได้ดีถ้าหากจัดเตรียมการสอนล่วงหน้า ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปะศึกษาเพิ่มเติม ปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาการศึกษา สิ่งที่สำคัญคือ ครูผู้สอนศิลปะศึกษาจะต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่า เด็กทุกเพศ ทุกวัย สามารถเรียนศิลปะได้ และควรเข้าใจว่า เด็กทุกคนมีความสนใจที่แตกต่างกันและแสดงออกไม่เหมือนกัน (เลิศ อานันท์นะ 2525 : 315) ความเห็นนี้มีความสอดคล้องกับความเห็นของ ผดุง พรหมมูล (สัมภาษณ์ อ้างถึงใน บุษบา กาญจนวาริทธิย์ 2529 : 49) ที่กล่าวว่า ครูที่จะสอนศิลปะศึกษาระดับประถมได้ดีไม่จำเป็นต้องจบทางศิลปะมาโดยเฉพาะ หากแต่ควรเข้าใจถึงปรัชญาของศิลปะศึกษา รู้จักที่จะเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับกิจกรรมและวัยของเด็ก มีความรู้ในเนื้อหาวิชาและจิตวิทยาเด็กเป็นอย่างดี เป็นคนใจเย็น อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส พุคคุยเก่ง รักเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สงวน รอดบุญ (สัมภาษณ์ อ้างถึงใน บุษบา กาญจนวาริทธิย์ 2529 : 49)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2528 : 10) ได้ให้ทัศนะว่า ครูผู้สอนศิลปะศึกษานั้นจะต้องรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองว่า ตนเองเป็นครูสอนศิลปะศึกษามีใช้ศิลป์ การที่จะสอนศิลปะได้ดีครูจะต้องมีความรู้ทางด้านศิลปะ และมีทักษะในสิ่งที่จะสอนเป็นอย่างดี นิรมล สวัสดิศุบุตร (2528 : 40) ก็มีทัศนะที่สอดคล้องกัน ทั้งยังเพิ่มเติมว่าควรเป็นผู้ที่เข้าใจความมุ่งหมายของการให้การศึกษาและบทบาทของศิลปะศึกษา ที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ควรชวนช่วยหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องแนวทางการสอนศิลปะศึกษาและความรู้ทาง

ศิลปศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วน ทิศนา แชมมณี (2526 : 111-112) เสนอแนะว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาควรรู้จัก การวางโครงการสอน ปรับปรุงแผนการสอนให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นหรือเหตุการณ์ปัจจุบัน จัดกิจกรรมได้เหมาะสม สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดง ความคิด อภิปราย วิจัยอย่างมีเหตุผล ประเมินผลด้วยความยุติธรรม และจัด นิทรรศการผลงานศิลปะของนักเรียนอยู่เสมอ

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2530 : 59-60) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ ของ ครูผู้สอนศิลปศึกษาเอาไว้ว่า ในด้านบุคลิกภาพนั้น ควรเป็นผู้มีรูปร่างหน้าตาดี เสียงดัง ฟังชัด สุขภาพพลานามัยดี สุภาพ มีอารมณ์ขัน ชอบความเป็นระเบียบ เข้าใจผู้อื่น มีความประณีต มีความยุติธรรม ส่วนในด้านความสามารถนั้นควรเป็นผู้มีสติปัญญาไหวพริบ ดี รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เข้าใจในตัวผู้เรียน สามารถแยกแยะความสามารถของ นักเรียนแต่ละคนได้ ส่วนในด้านการสอนซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่สุดนั้น ครูควรเป็นผู้ที่ สามารถพัฒนาวิธีสอนโดยใช้วัสดุทัศนูปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ รู้จักกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทำ กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ให้นักเรียนได้มีโอกาสสำรวจ ทดลองปฏิบัติงาน หาประสบการณ์อย่างอิสระ ได้เผชิญกับปัญหา ได้แก้ไข้ปัญหา ด้วยการคิดไตร่ตรอง พิจารณาและวิเคราะห์ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง และควรรู้จักสอนให้ ผู้เรียนได้ประเมินผลตนเอง รู้จักพัฒนาทางด้านความคิด อารมณ์และการแสดงออก

วิรุณ ตั้งเจริญ (2527 : 69-70) แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรเป็นคน มีใจกว้างและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โยชง (Yochin 1967 : 123-124) ได้กล่าวสรุป ถึงบุคลิกลักษณะที่ดีของครูศิลปศึกษาว่า ควรมีกิริยาท่าทางเรียบร้อย สุขภาพและเสียงดี มี อารมณ์ขัน มีความกระตือรือร้น มีความเห็นอกเห็นใจ มีการเตรียมการสอน มีความสนใจ ค่อนักเรียน รักความก้าวหน้า มีความสามารถในการหาแหล่งข้อมูลความรู้ มีความทันสมัย ในทางการศึกษาและศิลปศึกษา โดยการเข้าร่วมประชุม สัมมนา ติดตามอ่านเรื่องราว เกี่ยวกับศิลปศึกษาที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

ดังนั้น ครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาจึงไม่จำเป็นจะต้องจบทางศิลปะมา

โดยเฉพาะ แต่ต้องมีความเข้าใจในปรัชญาของศิลปะศึกษา เข้าใจในความต้องการและ
พัฒนาการทางศิลปะของเด็กแต่ละเพศ แต่ละวัย เลือกใช้วิธีสอนและการจัดกิจกรรมศิลปะ
ให้เหมาะสม มีอารมณ์แจ่มใส รักเด็ก มีความกระตือรือร้น และมีการปรับปรุงตัวให้ทัน
ต่อความก้าวหน้าของวงการศิลปะศึกษา

3. สภาพและปัญหาของครูผู้สอนศิลปะศึกษา

ครูผู้สอนศิลปะศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการตั้งแต่การเลือกกิจกรรม เลือกใช้
วิธีสอนให้เหมาะสมและจัดเตรียมวัสดุให้พร้อม ครูจึงมีบทบาทสูงสุดในการที่จะทำให้การ
เรียนการสอนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่
เกี่ยวกับโรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน
ศิลปะศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนจึงมักแก้ปัญหาด้วยการจัดให้ครูอื่น ๆ ที่พอสอนได้มาสอนศิลปะ-
ศึกษา ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการ
สอนตามมา เป็นผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปะศึกษาคตกต่ำ

เกี่ยวกับสภาพของครูสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษานั้น เลิศ
อานันทะนะ (2523 : 51-52) ได้พิจารณาจำแนกครูผู้สอนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษาออก
เป็น 3 ประเภท คือ

1. ครูที่ศึกษาทางศิลปะมาโดยเฉพาะ ครูเหล่านี้มีความรู้และความสามารถ
ทางศิลปะค่อนข้างดี แต่จะมีลักษณะนิสัยของความเป็นศิลปินหรือช่างคิดมาด้วย จึงสอนศิลปะ-
ศึกษาโดยเน้นคุณค่าทางศิลปะมากกว่าคุณค่าทางการศึกษา
2. ครูที่เคยมีพื้นฐานทางศิลปะมาบ้าง ครูประเภทนี้มักไม่ค่อยมีลักษณะเด่น
หรือถ้อยอย่างชัดเจน จะทำการสอนได้ทีระดับปานกลาง ไม่เป็นอันตรายต่อการเรียนของ
นักเรียนมากนัก หากมีประสบการณ์หรือระยะเวลาหนึ่งจะสามารถทำการสอนได้ดียิ่งขึ้น
3. ครูที่ขาดความรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ครูที่ถูกผู้บริหารบังคับหรือขอร้อง
ให้สอนแทนในกรณีโรงเรียนขาดแคลนครูผู้สอนศิลปะศึกษา ครูประเภทนี้มักขาดความรู้ทาง
ศิลปะ ขาดหลักการและวิธีสอน วิธีการสอนจะดำเนินรอยตามครูอาจารย์รุ่นเก่าที่เคย
ประสบผลดีมาแล้ว การสอนโดยทั่วไปจึงมีลักษณะสอนให้ครบตรงตามตารางสอนไปวันหนึ่งๆ

เท่านั้น มักขาดความริเริ่มใหม่ ๆ ที่เป็นพื้นฐานให้การเรียนการสอนก้าวหน้า

นิรมล ศีรณสาร สวัสดิบุตร (2525 : 80-84) ได้ทำการสำรวจเพื่อหาสภาพที่แท้จริงของครูผู้สอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รวม 284 โรงเรียน ในช่วงปี พ.ศ. 2514-2525 โดยใช้แบบสอบถามและสังเกตการสอน ได้พบข้อสรุปที่สอดคล้องกับคำกล่าวของ เลิศ อานันท์นะ กล่าวคือ ครูผู้สอนศิลปศึกษามีครูหญิงมากกว่าครูชาย ครูบางคนสอนศิลปศึกษาเพราะผู้บริหารโรงเรียนกำหนดให้สอน และสอนไปตามเอกสารหลักสูตร ครูที่มีประสบการณ์การสอนมานานมักไม่มีการวางแผนการสอนระยะยาว และไม่เตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างมีระเบียบ ครูแสดงตนเป็นผู้ให้เสรีภาพในการทำงานศิลปะแก่นักเรียนด้วยการให้นักเรียนวาดอะไรก็ได้ ปั้นอะไรก็ได้ ทำศิลปะอะไรก็ได้มากเกินไป จนนักเรียนไม่มีจุดมุ่งหมายในการทำงาน และไม่มีพื้นฐานที่จะช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ทำงานศิลปะ ประการสุดท้ายคือ ครูผู้สอนศิลปศึกษาที่เป็นศิลปินหรือได้รับการฝึกฝนมาทางศิลปะ โดยเฉพาะมักถือว่างานศิลปะของนักเรียนไม่มีความหมาย เพราะไม่มีความงามหรือมีคุณค่าเหมือนผลงานของศิลปินที่เป็นผู้ใหญ่ และครูจะให้คะแนนผลงานของนักเรียนโดยไม่บอกเหตุผลกับรายละเอียดของการให้คะแนนนั้น ๆ

นอกจากคำกล่าวของ เลิศ อานันท์นะ และการสำรวจของ นิรมล ศีรณสาร สวัสดิบุตร ที่ชี้ให้เห็นสภาพของครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาและจากผลการวิจัยได้พบปัญหาเกี่ยวกับการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยเฉพาะด้านการสอนศิลปศึกษาแล้ว ดวงคำ ธวัชคำ (2524 : 67-68) ยังพบว่าครูมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในเรื่องงานสาน ดักทอ งานจักออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ ขาดความรู้ด้านการประเมินผลงานภาพพิมพ์ การปั้น การวาดภาพระบายสี สันทนา นิพนธ์พิทยา (2524 : 62) พบว่า ครูขาดความถนัดในการสอนศิลปศึกษา จึงละเลยการสอน เป็นผลให้นักเรียนขาดความรู้ ทักษะพื้นฐานและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนา คงสุริยะนาวัน (2528 : 88) พบว่า ครูไม่สามารถสอนได้ทุกหมวดโดยเฉพาะศิลปศึกษา

จากที่กล่าวมานี้ ทำให้มองเห็นภาพรวมของการเรียนการสอนศิลปศึกษาได้ว่า ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากตัวครูเป็นสำคัญ เพราะถ้าครูเป็นคนที่มีคุณภาพ

ก็จะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ครูที่มีคุณภาพจะสามารถคิดวิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถทำและดัดแปลงกิจกรรมการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนได้เหมาะสม ทั้งยังเกิดบรรยากาศการเรียนที่ดี (ขวัญ เรือน อาชวีบูลโยบล 2527 : 74)

จึงสามารถกล่าวได้ว่า คุณสมบัติและสมรรถภาพของครู จะเป็นสิ่งที่กำหนดคุณภาพของการเรียนการสอน การเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพสูงหรือต่ำก็ขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ ครูจะต้องมีคุณสมบัติในเรื่องความรู้ ความสามารถในการสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ มีเจตคติ มีคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ ความอดทนและความเสียสละเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การเรียนการสอนศิลปะศึกษาประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอน หมายถึง การเตรียมโครงการเพื่อจะจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กในชั้นเรียนไว้ล่วงหน้าก่อนการสอนจริง (วณิช บรรจง 2516 : 288) เมื่อมีการเรียนการสอนเกิดขึ้นจริงครูจะได้ดำเนินการสอนไปตามลำดับขั้นตอนที่วางไว้โดยไม่สับสน (เกษม สุทธอม และคณะ 2516 : 129) การเตรียมโครงการสอนล่วงหน้าจะกระทำไว้ในสมุดบันทึกการสอน เมื่อการสอนสิ้นสุดแล้วทุกครั้งครูจะนำมาพิจารณาว่า ยังมีข้อบกพร่องประการใดบ้างที่สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในคราวต่อไป (ละเมียด ลิมาอักษร 2517 : 47)

ในการศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมการสอน จะแบ่งกล่าวเป็น 2 ประเด็น คือ

1. การเตรียมการสอนทั่วไป
2. การเตรียมการสอนเฉพาะศิลปะศึกษา

1. การเตรียมการสอนทั่วไป

การเตรียมการสอนเป็นการจัดวางแผนการสอน แนวการสอนหรือโครงการสอน อันประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ความคิดรวบยอด เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน วิธีสอน วิธีการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์

ที่กำหนด ซึ่งจะเกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวครูและนักเรียนคือ ในด้านตัวครูจะได้เตรียมเนื้อหาสาระ กิจกรรม วิธีสอน สื่อการเรียน การวัดและประเมินผล ในด้านนักเรียนจะได้เตรียมตัว เตรียมเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์มาเรียนได้อย่างเหมาะสม การกระทำเช่นนี้จะทำให้ครูทราบล่วงหน้าว่า จะให้นักเรียนได้เรียนรู้มากน้อยเท่าใด จะเรียนรู้สิ่งที่ต้องการได้โดยวิธีใด จะใช้วิธีใดตรวจสอบว่า นักเรียนรู้อะไรเหล่านั้นจริงหรือไม่ ครูจะได้ศึกษาหาข้อบกพร่องของวิธีสอนและกิจกรรมที่ตนเองได้ใช้หรือหาทางช่วยเหลือนักเรียนเป็นกรณีพิเศษในกรณีที่เด็กเหล่านั้นเป็นเด็กเรียนช้า การเตรียมการสอนจึงเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันและต้องกระทำอยู่เป็นประจำขาดมิได้ (วิชาการ, กรม 2522 : 1-2)

สาระสำคัญเกี่ยวกับการเตรียมการสอน แบ่งเป็น 4 ประการ คือ

- 1.1 ความสำคัญของการเตรียมการสอน
- 1.2 หลักทั่วไปในการเตรียมการสอน
- 1.3 การเตรียมตัวของครูผู้สอน
- 1.4 การทำบันทึกการสอน

1.1 ความสำคัญของการเตรียมการสอน การสอนเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน การมีความรู้ในเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียวแล้วทำการสอนนั้นย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เพราะครูจะต้องมีความรู้ในด้านอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ปรัชญาการศึกษา ความมุ่งหมายของการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับเด็ก หลักสูตร วิธีการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะต้องนำมาพิจารณาด้วยในการเตรียมการสอนทุกครั้ง สุวัฒน์ มุทธเมธา (2523 : 251) ได้กล่าวว่า การเตรียมการสอนมีความสำคัญต่อการสอน ดังนี้

1.1.1 เพื่อครูจะได้ไตร่ตรอง พิจารณาได้อย่างถี่ถ้วนและระมัดระวังในเรื่องการสอน ความมุ่งหมายของสิ่งที่สอน การดำเนินการสอน การกำหนดกิจกรรม การกำหนดงานให้นักเรียนทำ ทำให้การดำเนินการสอนไม่สับสน ประหยัดเวลา ลดความผิดพลาดลงได้

1.1.2 เพื่อให้ครูเกิดความเชื่อมั่นว่า การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์ต่อกัน เหมาะกับความต้องการของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้จริง

1.1.3 เพื่อช่วยให้ครุมีความกระจำงในเนื้อหาวิชาที่จะสอน จะได้เลือกใช้วิธีสอน จัดกระบวนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมได้เหมาะสมในการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น

1.1.4 เพื่อครูจะได้มีโอกาสพิจารณาเลือกจัดหาสื่อการเรียน เตรียมจัดทำ ปรับปรุงและทดลองใช้สื่อที่ผลิตเหล่านั้น เพื่อให้บังเกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างแท้จริง

1.1.5 เพื่อครูจะได้มีโอกาสพิจารณาแนวทางในการวัดและประเมินผล เลือกใช้และสร้างเครื่องมือที่เหมาะสม ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์

1.1.6 เพื่อให้ครุมีความเจริญงอกงามในอาชีพ เพราะมีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม คิดค้นหาความรู้และวิธีการใหม่ ๆ มาทดลองปรับปรุงใช้ เป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของครูและ เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลในสังคม

1.1.7 เพื่อเป็นการสร้างความกระตือรือร้น ก่อให้เกิดความปรารถนาในอันที่จะใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการสอนอยู่เสมอ โดยเฉพาะครูที่เริ่มเบื่อง่ายในการสอน จะเกิดความสุขสนทนและรักการสอนยิ่งขึ้น

การเตรียมการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นต่อผู้เป็นครูทุกคน เพราะการเตรียมการสอนจะทำให้ครูเป็นผู้ที่พร้อมจะสอน และการสอนของครูที่เตรียมการสอนจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ นักเรียนจะได้รับความรู้ในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง

1.2 หลักทั่วไปในการเตรียมการสอน การเตรียมการสอนเพื่อการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ จะมีหลักการที่เป็นอย่างเดียวกัน อาจมีความแตกต่างกันบ้างเฉพาะในส่วนปลีกย่อยเท่านั้น เกษม สุตหอม และคณะ (2515 : 131-133) ได้กล่าวว่า หลักทั่วไปในการเตรียมการสอน มีดังนี้

1.2.1 จะต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียนแต่ละบท โดยเขียนจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน แน่นอน ไม่กว้างเกินไปจนกระทำไม่ได้ แต่ละบทเรียนควรมีทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไป จุดมุ่งหมายเฉพาะ หลักการของการตั้งจุดมุ่งหมาย คือ ต้องคำนึงถึงว่า

บทเรียนแต่ละบทจะส่งเสริมความเจริญในทางใดให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

1.2.2 จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติ ความต้องการ ความสนใจ และ การเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อเลือกใช้วิธีสอนและสื่อการสอนได้ถูกต้องเหมาะสม ช่วยให้การ เรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

1.2.3 จะต้องคำนึงถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับผู้เรียนโดยเฟื่องเลี้ยงถึง ตัวนักเรียนเป็นสำคัญ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการสอนด้วย จะ ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและต้องการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

1.2.4 จะต้องคำนึงถึงความรู้ที่จำเป็นต่อการสอน เช่น ปรัชญา การศึกษา ธรรมชาติและพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อจะได้จัดการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน แต่ละคน

1.2.5 จะต้องคำนึงถึงวิธีสอน ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติที่ต้องการ และเป็นประโยชน์แก่ตัวนักเรียน

1.2.6 จะต้องคำนึงถึงแหล่งวิทยาการ เพื่อสะดวกในการค้นหา สื่อการเรียนและวิทยาการที่จะเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอน

ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องเตรียมการสอนด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียน ให้ชัดเจนและกระทำใ้จริง ศึกษาถึงธรรมชาติและความต้องการของนักเรียน แล้วจึงคิด หาวิธีสอน สื่อการสอน วิธีการวัดและประเมินผลให้เหมาะสม เพื่อเด็กจะได้เกิดการ เรียนรู้ตามต้องการ

1.3 การเตรียมตัวของครูผู้สอน กรมวิชาการ (2522 : 41-42)

ได้กำหนดเกี่ยวกับการเตรียมตัวของครูผู้สอนเอาไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1.3.1 การเตรียมตัวในระยะยาวหรือการเตรียมตัวโดยทั่วไป เป็น การเตรียมตัวก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อศึกษางานว่าครูจะต้องทำกิจกรรมใดบ้าง การเตรียม ตัวในลักษณะนี้กระทำไ้โดยมีวิทยากร ครูใหญ่หรือศึกษานิเทศก์เป็นผู้อบรมให้ความรู้ ถ้า ไม่มีโอกาสเข้ารับการอบรมก็เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องศึกษาจากเอกสารต่างๆ การเตรียมตัว ในระยะยาวครูควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาตัวหลักสูตร ควรศึกษาหลักสูตรอย่างละเอียด ตั้งแต่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง รายละเอียดของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ โดยทำความเข้าใจในสิ่งที่จะสอน เริ่มจากจุดประสงค์ในการเรียนรู้ ความคิดรวบยอด หลักการและเนื้อหา เพื่อทราบขอบข่ายของกิจกรรมและประสบการณ์ที่ครูจะต้องจัดให้แก่ผู้เรียน

2. ศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียน หนังสือแบบฝึกหัด สื่อการเรียน เอกสารต่าง ๆ เหล่านี้มีรายละเอียดสมบูรณ์กว่าในตัวหลักสูตร เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องศึกษาเอกสารให้เข้าใจและสำรวจตัวเองว่า เรื่องใด กิจกรรมใดที่สอนไม่ได้ จะได้ฝึกฝนและศึกษาเพิ่มเติม

3. ศึกษาวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนตลอดจนการใช้แบบฟอร์มต่าง ๆ จะต้องทำความเข้าใจถึงแนวคิด เหตุผลและหลักการของการวัดผลและประเมินผล เข้าใจกลวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ของการวัดผลทั้งในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ

1.3.2 การเตรียมตัวในระยะสั้นหรือการเตรียมตัวเพื่อจะสอนในแต่ละวัน ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในตารางสอน การเตรียมตัวในระยะสั้นครูควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษากำหนดการสอนและตารางสอนว่า เรื่องที่จะสอนต่อไปเป็นเรื่องใด ใช้เวลากี่คาบ แล้วจึงดูแผนการสอนหรือคู่มือครูของกลุ่มประสบการณ์นั้นๆ เพื่อศึกษารายละเอียดต่าง ๆ เช่น ความคิดรวบยอดและจุดมุ่งหมายของบทเรียนเพื่อทำความเข้าใจว่า สอนจบบทนี้แล้วนักเรียนจะทำอะไรได้บ้าง ซึ่งจะ เป็นแนวทางในการวัดและประเมินผล ศึกษาเนื้อหาและรายละเอียดวิเคราะห์ว่ามีความสอดคล้องกับความคิดรวบยอดและจุดมุ่งหมายข้อใด ศึกษากิจกรรมการเรียนทั้งหมดเพื่อตรวจสอบว่า กิจกรรมแต่ละอย่างสนองเนื้อหาและจุดมุ่งหมายข้อใด สามารถสอนตามกิจกรรมนั้นได้หรือไม่ถ้าไม่ได้จะคิดหา กิจกรรมใดมาแทน ศึกษาสื่อการเรียนว่ามีสื่อใดตรงกับเนื้อหาหรือกิจกรรมที่จะสอนหรือไม่ จัดหามาด้วยวิธีใด ศึกษาการวัดและประเมินผลในแต่ละครั้งที่เข้าสอนเพื่อดูความเหมาะสม

2. หลังจากศึกษากำหนดการสอน ตารางสอนและแผนการสอนที่จะสอนในแต่ละวันแล้ว ครูควรศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติม เพื่อให้มีความรู้ในเรื่องนั้นเป็นอย่างดี ตอบได้ถูกต้อง ชัดเจน มีความมั่นใจ ศึกษากิจกรรมพร้อมกับการกำหนดเวลา

ให้เหมาะสม กำหนดขั้นตอนก่อน-หลังของการทำกิจกรรม ฝึกหัดทำกิจกรรมในกรณีที่มีการ
สาธิต

ดังนั้น ก่อนที่ครูจะเริ่มทำการสอนนั้น ครูจำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนก่อน
เสมอ ทั้งการเตรียมการสอนก่อนการเปิดภาคเรียนเพื่อวางแผนการสอนในภาคเรียนนั้น และ
การเตรียมการสอนระยะสั้นเพื่อครูจะได้เตรียมการสอนในแต่ละวันตามจำนวนคาบที่กำหนดไว้
ในตารางสอน เพื่อประสิทธิภาพในการสอนของครูและประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน

1.4 การทํำบันทึกการสอน เพื่อให้การเตรียมการสอนเป็นไปอย่างถูกต้อง
ตามระบบและเพื่อเป็นการเตือนความทรงจำ ครูควรทํำบันทึกการสอนหรือบันทึกสิ่งที่จะสอน
หรือสิ่งที่สอนไปแล้วด้วย จะทำให้การเตรียมการสอนของครูมีความสมบูรณ์มากขึ้น (ส่งด
อุทรานันท์ 2529 : 110-114) บันทึกการสอนจะทำให้ครูมองเห็นการสอนตามลำดับชั้น
ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการสอน และช่วยทำให้ครูพร้อมที่จะสอนด้วยความมั่นใจ (ละเมียด
ลิขอักษร 2517 : 51) ผู้เรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและช่วยให้ผู้บริหารสามารถ
ติดตามผลการปฏิบัติงานด้านการสอนของครูได้สะดวกขึ้น (สุเทพ อ่อนไสว 2525 : 69)

สุเทพ อ่อนไสว (2525 : 70) กล่าวว่า ในบันทึกการสอนของ
แต่ละกลุ่มประสบการณ์ จะประกอบด้วย

1. วัน เดือน ปี เวลา วิชา ชั้น เพื่อบอกให้ทราบถึงเวลา วิชา
ระดับชั้นที่จะทำการสอน
2. จุดประสงค์ของการสอน ต้องเขียนออกมาในลักษณะของ
จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและ
เจตคติ โดยเลือกเน้นเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญ ไม่ต้องให้เกิดทั้งสามด้านทุกครั้งไป
3. เนื้อหาสาระ ต้องมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน
ที่วางไว้ เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนและเวลาที่ใช้
4. วิธีสอนและกิจกรรม เป็นการเลือกเทคนิควิธีสอนและการจัด
กิจกรรมให้เหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระ
5. สื่อการสอน เป็นการเลือกใช้วัสดุหรือสิ่งของต่าง ๆ มาประกอบ

การสอน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

6. การวัดและประเมินผล เป็นการเลือกและการกำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้รู้ว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดทักษะ และเจตคติตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์

7. หมายเหตุ ใช้สำหรับบันทึกหลังจากการสอนสิ้นสุดลงเพื่อแสดงถึงปัญหาและอุปสรรคที่ค้นพบ พร้อมแนวทางแก้ไขปัญหานั้น

การทำบันทึกการสอนจะทำให้ครูกำเนินการสอนได้อย่างมั่นใจ ไม่สับสน เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ถ้าหากผลของการสอนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ครูจะสามารถวิเคราะห์ได้ว่า มีจุดบกพร่องที่ใด เช่น อาจตั้งจุดประสงค์สูงเกินไป เนื้อหาสาระไม่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน กิจกรรมไม่เป็นที่น่าสนใจหรืออื่น ๆ ทำให้ครูสามารถปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้นได้

2. การเตรียมการสอนเฉพาะศิลปศึกษา

การสอนศิลปศึกษาก็เช่นเกี่ยวกับการสอนวิชาอื่น ๆ ครูจะต้องมีการเตรียมการสอนล่วงหน้าให้พร้อมเป็นระยะยาวพอสมควร จึงจะทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนศิลปศึกษา

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนการสอนเพื่อให้ครูใช้เป็นแนวทาง ในแผนการสอนของครูในแต่ละกิจกรรมจะประกอบด้วยความคิดรวบยอด จุดประสงค์ คุณสมบัติที่ต้องการเน้น เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน การวัดผล แต่ครูควรใช้แผนการสอนให้เป็นเพียงเครื่องช่วยให้เกิดความคิดหรือเป็นแนวทางในการพิจารณาว่า ครูต้องการให้นักเรียนได้อะไรจากการเรียน แล้วจึงสร้างแผนการสอนใหม่ด้วยตนเองให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนและท้องถิ่น (นิรมล ธีรณสาร สวัสดิบุตร 2525 : 91-92 และ 103-104) แต่ก่อนหน้าการวางแผนการสอนศิลปศึกษานั้น ครูควรมีสิ่งจำเป็นพื้นฐานบางประการ เช่น ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของศิลปศึกษา

ในปัจจุบันและในอดีต ลักษณะชนประเพณีเฉพาะของโรงเรียน ความเข้าใจในความ
ต้องการของนักเรียน สังคม และข้อจำกัดของสื่อและสิ่งแวดล้อม

การเตรียมการสอนศิลปะศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะเช่นเดียวกับการเตรียม
การสอนทั่วไปคือ มีทั้งการเตรียมการสอนในระยะยาวและการเตรียมการสอนในระยะสั้น

2.1 การเตรียมการสอนในระยะยาว ชวลิต คาบแก้ว และ สุภาวดี
เหมทานนท์ (2525 : 42-43) กล่าวว่า การเตรียมการสอนในระยะยาว ครูควรปฏิบัติดังนี้

2.1.1 ศึกษาหลักสูตรศิลปะศึกษาให้ละเอียดชัดเจน ในหัวข้อเกี่ยวกับ
หลักการ จุดมุ่งหมายและโครงสร้างหลักสูตร ศึกษารายละเอียดและความสัมพันธ์ของ
วิชาในกลุ่มประสบการณ์ ศึกษาเนื้อหาและการแบ่งเนื้อหาของวิชาให้เข้าใจ

2.1.2 ศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือ
ครู หนังสือเรียน แบบฝึกหัด ฯลฯ โดยเฉพาะรายละเอียดของแผนการสอน เช่น ความ
คิดรวบยอด จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา กิจกรรม สื่อการเรียน วิธีการวัดผล
ศึกษาจากแผนการสอนว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่ไม่เข้าใจ สอนไม่ได้ สื่อการเรียนการสอนใด
บ้างที่มีแล้วหรือต้องจัดหาใหม่ สิ่งใดที่ต้องให้นักเรียนเตรียม สิ่งใดที่มีแล้วอย่างเพียงพอ
หรือต้องให้นักเรียนช่วยกันหาเพิ่มเติม

2.1.3 ศึกษาวิธีการวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการใช้แบบฟอร์ม
ตามหลักสูตร ศึกษาระเบียบการประเมินผลทั้งหลักการและวิธีการประเมินผลการเรียน ศึกษา
กลวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ของการวัดผล

2.1.4 ทำโครงการสอน ซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย วิธีดำเนินการ
สอน วิธีประเมินผลและลำดับของบทเรียน เมื่อถึงเวลาสอนจริงครูจะได้ใช้โครงการสอน
เป็นตัวกำกับการสอนในแต่ละคาบ แต่ละช่วง ให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน (นิรมล
ศิริฉัตร สวัสดิบุตร 2525 : 91-92 และ 103-104)

2.1.5 จัดทำโครงการทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น โบราณสถาน
พิพิธภัณฑ์ สถานที่แสดงภาพ ฯลฯ เพื่อเป็นการสร้างและขยายประสบการณ์ให้นักเรียน
(ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 123)

2.2 การเตรียมการสอนในระยะสั้น หลังจากที่ได้เตรียมการสอนระยะยาวแล้ว ครูควรทำการเตรียมเพิ่มเติมเพื่อการสอนในแต่ละคาบอีกด้วย นิรมล สวัสดิบุตร (2528 : 64-65) ได้กล่าวถึงการเตรียมการสอนในระยะสั้นเอาไว้ดังนี้

2.2.1 ทำบันทึกการสอนในแต่ละกิจกรรมที่กำหนดขึ้นโดยอาศัย
โครงการสอนและแผนการสอนเป็นแนวทาง

2.2.2 เตรียมสื่อการสอนเฉพาะกิจกรรม เตรียมวัสดุอุปกรณ์หลายชนิดเพื่อให้นักเรียนทำกิจกรรม หรืออาจนัดหมายกับนักเรียนในเรื่องที่จะทำต่อไป เช่น การสะสมเศษวัสดุ การนำวัสดุอุปกรณ์มาจากบ้าน

2.2.3 ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในเนื้อหากิจกรรมที่จะสอน พร้อมทั้งฝึกทักษะให้พร้อมเพื่อการสาธิต

2.2.4 สร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน เช่น การตกแต่งปรับปรุงห้องให้น่าเรียน ดึงดูดใจให้อยากเรียน ตลอดจนมีสิ่งช่วยสนับสนุนความคิดและการแสดงออกให้นักเรียนได้ดู

2.2.5 ศึกษาจุดอ่อนของนักเรียนเกี่ยวกับความรู้และการใช้ความรู้ เพื่อนำมาปรับใช้กับบทเรียนหรือวิธีการสอนใหม่ ให้สอดคล้องกับความสามารถเฉพาะตัวของนักเรียน (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 123)

การเตรียมการสอนศิลปะศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นครูที่จบทางศิลปะหรือศิลปะศึกษาก็ตาม ยิ่งเป็นครูที่จบจากสายวิชาการอื่นจำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนมากขึ้น ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ จึงจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยดี มิใช่เป็นการสอนให้ผ่านไปวันหนึ่ง ๆ หรือสอนให้ครบตามหลักสูตรเท่านั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การผลิตและการใช้สื่อการสอน
ชอร์ส (Shores 1960 : 1) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อการสอนไว้ว่า เป็นเครื่องมือที่จะช่วยสื่อความหมายระหว่างครูและนักเรียน เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้และการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างก้าวหน้า เครื่องมือทุกชนิดจึงเป็นสื่อการสอนได้ เช่น หนังสือในห้องสมุด โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ วิทยุ โทรทัศน์ สไลด์ फिल्मสตริป นอกจากนี้ยังรวม

ถึงบุคคลและแหล่งชุมชนต่าง ๆ อีกด้วย ชาลวีย์ ศรีไสยเพชร (2527 : 7) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า สื่อการสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจเพิ่มความเป็นรูปธรรมและความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ สามารถนำเรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลเข้ามาในห้องเรียนได้ เป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ถูกต้อง จดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้นาน สื่อการสอนจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่มีความหมาย

คุณค่าของสื่อการสอน

คุณค่าของสื่อการสอนแต่ละชนิดไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวสื่อเอง แต่สื่อการสอนจะมีคุณค่าเมื่อถูกนำไปใช้อย่างถูกต้อง เหมาะสม แบตเชลเดอร์ (Batchelder 1956 : 176) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนไม่ได้มีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง เพราะตัวของสื่อการสอนไม่สามารถทำให้เกิดภาวะทางการศึกษาสำเร็จลุล่วงได้ แต่ถ้าสื่อการสอนเหล่านี้ได้รับการเลือกอย่างฉลาด มีการประเมินค่าอย่างเหมาะสมและใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมากมาย ทักษะและความสามารถในการใช้สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง อาจกล่าวสรุปได้ว่า สื่อการสอนจะมีคุณค่าสูงก็ต่อเมื่อได้รับการเลือกและนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม เดล (Dale 1969 : 8) กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการสอนว่ามีดังต่อไปนี้

1. สื่อการสอนสามารถส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนในชั้นได้ และทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่ประสงค์
2. สื่อการสอนจะสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่แปลกใหม่หลายด้านแก่ผู้เรียน และทำให้การเรียนรู้มีความหมาย ผู้เรียนที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกันมาก ๆ จะเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนเช่นเดียวกัน
3. สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาที่เรียนตรงกับความต้องการ เป็นผลให้เพิ่มแรงจูงใจเกิดการเรียนรู้อย่างขึ้น
4. สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สมบูรณ์ เกิดความคิดรวบยอด (Concept) ที่ถูกต้องและมีความหมาย กระจำแจ้งและเป็นระเบียบ เพิ่มพูนและขยาย

ขอบเขตของประสบการณ์ให้กว้างขวางขึ้น ช่วยจดจำได้เร็ว แม่นยำโดยไม่ต้องอาศัยคำอธิบาย

5. สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนมีปฏิริยาสะท้อนกลับ ช่วยทำให้ทราบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพียงใด

ประเภทของสื่อการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521 : 90) ได้กล่าวถึงสื่อการสอนว่า สื่อการสอนมิได้หมายถึงวัสดุอุปกรณ์ราคาแพงต่างๆ อย่างที่เข้าใจ แต่จะประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์บางอย่างที่มีราคาถูก จัดทำหรือจัดซื้อได้ง่าย สามารถนำมาใช้เป็นสื่อกลางสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนได้ จัดจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อการสอนประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อการสอนที่เป็นวัสดุสิ้นเปลือง ใช้แล้วหมดไปหรือผู้ฟังได้ง่าย เช่น สิ่งพิมพ์ ภาพชุด กระดาษ फिल्मสไลด์ ซีดี ซอล์ค ปากกา หรือวัสดุธรรมชาติต่าง ๆ

2. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อการสอนประเภทเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสอนโดยตรง เช่น ของจริง หุ่นจำลองต่าง ๆ และเครื่องมือสำหรับเสนอวัสดุ เช่น เครื่องฉาย กระดานดำ เทปบันทึกเสียง เครื่องมือฝึกงาน เครื่องมือปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์

3. สื่อการสอนประเภทวิธีการ หมายถึง กระบวนการและวิธีการต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งวิธีการใช้อุปกรณ์และกระบวนการที่เป็นอิสระ คือ ไม่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์แต่อย่างใด เช่น การฟังวิทยากร การศึกษานอกสถานที่ การแสดงละคร การสาธิต การจัดนิทรรศการ

ในการศึกษาครั้งนี้จะกล่าวถึงสื่อการสอนในลักษณะต่าง ๆ คือ

1. การผลิตและการใช้สื่อการสอนโดยทั่วไป
2. การผลิตและการใช้สื่อการสอนเฉพาะศิลปศึกษา
3. สภาพและปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอน

1. การผลิตและการใช้สื่อการสอนโดยทั่วไป

ในการเตรียมการผลิตและการใช้สื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรได้ทราบถึงคุณลักษณะที่ดีของสื่อการสอนไว้เป็นเบื้องต้น สำเนา วรากร (2521 : 3-4) ได้นำเสนอลักษณะของสื่อการสอนที่ดีมีประสิทธิภาพไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. สื่อการสอนที่ดีต้องทำให้เกิดการกระตุ้นและเร้าความสนใจแก่ผู้เรียน
2. สื่อการสอนที่ดีต้องทำให้เกิดความหมายหรือความเข้าใจเป็นอย่างดีที่สุดให้แก่ผู้เรียนทุกคน
3. สื่อการสอนที่ดีต้องได้รับการจัดการผลิตและการใช้อย่างมีระบบที่ดี
4. สื่อการสอนที่ดีต้องทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและส่วนปฏิบัติ
5. สื่อการสอนที่ดีต้องให้มีโอกาสได้ปฏิบัติซ้ำ และได้รับการเร้าด้วยสิ่งเร้าต่าง ๆ กัน คือ ใช้สื่อหลายชนิดเข้าช่วยประกอบการสอนเพื่อเสริมการเรียนรู้ สามารถจำได้แน่นแฟ้นและยึดความตั้งใจของผู้เรียน
6. สื่อการสอนที่ดีต้องให้มีระยะเวลาสำหรับการประกอบการเรียนการสอนอย่างพอเหมาะ ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนและความยากง่ายของเนื้อเรื่องที่ใช้สอน
7. สื่อการสอนที่ดีต้องมีความชัดเจน ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และให้ความหมายแก่ผู้เรียน
8. สื่อการสอนที่ดีต้องให้รู้ผลทันที เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงข้อผิดพลาดหรือความสำเร็จของตนเองได้รวดเร็ว

เมื่อทราบถึงลักษณะของสื่อการสอนที่ดีมีประสิทธิภาพแล้ว ครูจึงควรเริ่มผลิตสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้พัฒนาการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น การผลิตสื่อการสอนของครูจะแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ (Ericson and Curl 1972 : 36) ดังนี้

1. ขั้นต้น เป็นการผลิตสื่อด้วยตนเอง ด้วยวิธีการง่าย ๆ จากวัสดุที่หาได้ง่ายหรือจากเศษวัสดุ บางครั้งอาจจัดทำวัตถุหรือของสำเร็จรูปมาใช้ในการสอนก็ได้ เช่น ใช้ผัก ผลไม้ต่าง ๆ หุ่นจำลอง และอื่น ๆ อาจดัดแปลงวัสดุเหล่านั้นแล้วนำมาใช้ให้เข้ากับเทคนิควิธีสอนที่กำหนดก็ได้ สื่อที่ผลิตในระดับขั้นต้นนี้อาจขาดความสวยงาม ความทนทาน ยากต่อการเก็บรักษาแต่เป็นการประหยัด

2. ขั้นสูง เป็นการผลิตสื่อการสอนที่ค่อนข้างยุ่งยาก ซับซ้อน ต้องใช้ผู้ชำนาญมาดำเนินการ แต่มีได้หมายความว่าครูทั่วไปจะกระทำได้บ้างไม่ได้ แต่จะกระทำได้ โดยการวางแผนให้ผู้ที่มีความรู้ช่วยเหลือในการผลิต และตัวครูจะต้องมีความสนใจ เอาใจใส่ ฝึกหัดวิธีการผลิต จะทำให้ครูได้เรียนรู้และสามารถผลิตได้ด้วยตนเอง เช่น การผลิต สไลด์ ฟิล์มสตริป ฯลฯ

การผลิตผลงานใดก็ตาม ถ้าดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ทำอย่างมีขั้นตอน จะช่วยทำให้งานนั้นดำเนินไปอย่างดี การผลิตสื่อการสอนก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องมีลำดับขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวางแผนก่อนผลิตและการหาประสิทธิภาพของผลผลิตให้มีลักษณะสมบูรณ์ เมื่อนำสื่อการสอนนั้นไปใช้แล้วจะทำให้เกิดประสิทธิภาพทางการศึกษา คู่กับเวลา แรงงาน และงบประมาณที่ใช้ไป สุนันท์ บัณฑาคม (2526 : 29-31) ได้เสนอขั้นตอนในการผลิตสื่อการสอนอย่างเป็นระบบเอาไว้ ดังนี้

1. สำรวจความต้องการสื่อการสอนเป็นเบื้องต้น โดยสำรวจทั้งจากตัวครูสำรวจของที่มีอยู่แล้ว สำรวจทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต
2. วิเคราะห์และคัดเลือก โดยยึดหลักทางด้านความสำคัญ ความจำเป็น ความเป็นไปได้ อัตราความต้องการ แล้วจัดเรียงลำดับตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้
3. ทำการวางแผนในการผลิต โดยกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน กำหนดแนวปฏิบัติ กำหนดมาตรฐานของงาน โดยคำนึงถึงปริมาณ คุณภาพ ค่าใช้จ่าย และเวลา
4. ทำการผลิตสื่อต้นแบบ หลังจากมีความพร้อมในทุกด้านแล้ว
5. ทำการทดลองใช้หลาย ๆ ครั้ง โดยการเปลี่ยนห้องเรียน ครูและวิธีการใช้ในแต่ละครั้ง แล้วรวบรวมผลที่ได้มาประเมิน
6. ทำการปรับปรุงแก้ไข ผลที่ได้จากการประเมินจะนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ทั้งตัวสื่อเองกับเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอน
7. ทำการผลิตเพื่อนำไปใช้จริง โดยคำนึงถึงจำนวนที่จะผลิต วัสดุ อุปกรณ์ที่จะใช้ งบประมาณต่าง ๆ ด้วย

ในด้านการใช้สื่อการสอนนั้น ไฮสส์ และคณะ (Heiss and Other 1950 :

288-289) ใต้ให้ข้อคิดว่าการใช้สื่อการสอนจะต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะด้านสติปัญญาของผู้เรียน เหมาะกับธรรมชาติและขอบเขตแห่งประสบการณ์เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่ ยิ่งกว่านั้นสื่อการสอนแต่ละชนิดย่อมมีขีดจำกัดเฉพาะตัวเองอีกด้วย สื่อการสอนจึงเป็นเพียงสิ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น แต่มิได้หมายความว่า จะเป็นสิ่งที่ใช้แทนการพูด การเขียนของครู ซึ่งผู้เรียนจะได้รับความรู้หรือประสบการณ์โดยตรง ครูไม่ควรนำสื่อการสอนมาใช้เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่ควรจะใช้เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดที่กว้างขึ้น นอกจากนั้น ไฮสส์ ยังได้ให้ข้อคิดที่สำคัญอีกว่า การนำสื่อการสอนที่เป็นของจริงมาใช้ประกอบการสอน ย่อมจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้รูปภาพหรือสไลด์ แต่ถ้าไม่มีของจริงการใช้รูปภาพหรือสไลด์ ยังดีกว่าไม่ใช้สื่อการสอนเลย

จากที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนมีความจำเป็นต้องใช้สื่อการสอนเข้ามาช่วยเป็นอย่างมาก แต่สื่อการสอนที่ใช้ก็ไม่จำเป็นต้องมีราคาแพงเสมอไป เพราะครูสามารถเลือกหาวัสดุมาผลิตสื่อการสอนด้วยตนเองได้ การที่ครูไม่พยายามใช้สื่อการสอนเลยจะทำให้การสอนของตนบกพร่อง อย่างไรก็ตามสื่อการสอนก็ยังคงเป็นเพียงเครื่องมือช่วยในการสอนเท่านั้น แต่สื่อไม่สามารถนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายได้ด้วยตัวเอง จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องรู้จักผลิตและ เลือกใช้สื่อการสอนแต่ละชนิดมาประกอบบทเรียน โดยเฉพาะครูในระดับประถมศึกษาจะต้องศึกษาจุดหมายของบทเรียนให้เข้าใจ เพื่อที่จะสามารถกำหนดการใช้สื่อแต่ละชนิดได้ การที่ครูสามารถเลือกสื่อการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาเท่ากับว่าครูได้ประสบความสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง เพราะสื่อการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนสนใจใคร่ที่จะค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง บทบาทของครูจะลดลงมาเป็นผู้ช่วยให้นักเรียนได้คิด ได้ทำ ได้แก้ปัญหา แทนที่ครูจะเป็นผู้บรรยายแต่ฝ่ายเดียวซึ่งเป็นวิธีการเรียนที่ได้ผลน้อยเพราะเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่ได้จากการฟังเป็นส่วนใหญ่ (ผกา สัตยธรรม 2524 : 128) ด้วยเหตุนี้ครูจึงควรเตรียมสื่อการสอนให้อยู่ในสภาพดี พร้อมที่จะนำมาใช้ได้ทันที โรงเรียนจึงควรมีสถานที่เก็บรักษาและให้บริการสื่อการสอนให้แก่ครูอย่างทั่วถึงอีกด้วย (วิชัย ราษฎร์ศิริ 2522 : 60-63)

2. การผลิตและการใช้สื่อการสอนเฉพาะศิลปะศึกษา

การเรียนการสอนศิลปะศึกษานั้น นอกจากจะมีความพร้อมในตัวบุคคลคือ ครู และนักเรียนแล้ว ยังต้องมีความพร้อมในด้านสื่อการสอนอีกด้วย เพราะสื่อการสอนที่ดีจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดี และยังเป็นตัวกระตุ้นให้การแสดงออก เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เลิศ อำนันทนะ (2526 : 441) ได้กล่าวว่า สื่อการสอน ศิลปะศึกษา หมายถึง เครื่องมือ อุปกรณ์หรือวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนศิลปะศึกษา เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแสดงออกอย่างได้ผลตามที่ครูได้ ตั้งจุดประสงค์ไว้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 125) ได้จัดแบ่งประเภทของสื่อการสอนตาม หน้าที่การใช้ของสื่อ นั้น ๆ ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทของสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้แล้วช่วยขยายความรู้ ความคิดและความเข้าใจของผู้เรียน ผลจากการรับรู้นั้นจะมีผลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยตรงหรือไม่ก็ได้ สื่อการสอนในลักษณะนี้ คือ วัสดุ อุปกรณ์และการสาธิต สื่อเหล่านี้จะ ช่วยขยายเนื้อหาสาระทางศิลปะ และเมื่อถึงโอกาสที่ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมศิลปะ ความรู้ ความคิดและความเข้าใจเหล่านี้จะมีผลต่องานศิลปะทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ
2. ประเภทของสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้เพื่อเป็นสื่อคลอใจในการ แสดงออกและการสร้างสรรค์งานศิลปะ สื่อการสอนในลักษณะนี้จะทำหน้าที่กระตุ้นการรับรู้ ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความคิดและจินตนาการ แสดงออกมา เป็นงานศิลปะ สื่อการสอนชนิดนี้คือ วัตถุต่าง ๆ เช่น คน หุ่นนิ่ง ทิวทัศน์ ฯลฯ
3. ประเภทของสื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติแล้วเกิดความรู้ ความคิดและความเข้าใจขึ้น ผลจากการปฏิบัติ คือ ผลงานศิลปะตามเป้าหมายของการใช้สื่อ นั้น ๆ สื่อชนิดนี้ได้แก่ การทดลองและปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ซึ่งการเสนอสื่อนี้จะมีสภาพเป็น นามธรรมและปฏิบัติงานด้วยสื่อวัสดุที่เป็นรูปธรรม

หากจะแบ่งประเภทของสื่อการสอนตามลักษณะของสื่อ จะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสื่อการสอนที่เป็นวัตถุ (รูปธรรม) และสื่อการสอนที่เป็นความคิด

(นามธรรม) สื่อการสอนประเภทแรกจะเป็นสื่อการสอนที่ครูนำมาช่วยในการกระตุ้นความคิด หรือทำให้ผู้เรียนมองเห็นเพื่อผู้เรียนจะได้เกิดความคิดหรือกระทำตามรูปแบบของสื่อที่มากกระตุ้น นั้น เช่น การใช้ภาพตัวอย่าง ผลงานสำเร็จรูป หุ่นจำลองและของจริงต่าง ๆ ผลจากการใช้สื่อประเภทนี้ จะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะและความแม่นยำในการใช้มือในการทำงาน แต่จะไม่เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจะปิดกั้นจินตนาการของเด็กวัย ประถมศึกษา ซึ่งกำลังอยากรู้อยากเห็นและอยากค้นคว้าทดลอง ส่วนสื่อการสอนประเภทหลัง จะเป็นสื่อการสอนค่านามธรรม ที่เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมประสบการณ์ในชีวิตของเด็กแล้ว จัดการแยกแยะ จัดหมวดหมู่ ต่อมาจะกำหนดหัวข้อประสบการณ์ที่ประสบการณ์หนึ่งให้เด็กได้ แสดงออกอย่างอิสระในประสบการณ์นั้น เด็กจะมีโอกาสใช้สติปัญญาของตนเองในการสร้าง- สรรค์และการแก้ปัญหา แต่ครูจะต้องมีความเข้าใจว่าเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันทั้ง ในด้านความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติ การกำหนดหัวข้อจากประสบการณ์จึงต้องคำนึง ถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย การใช้สื่อประเภทหลังนี้จะตรงกับแนวทางการให้การศึกษาทางศิลปะศึกษา อย่างแท้จริง (เลิศ อำนันทนะ 2525 : 32-44)

วิธีการจัดหาสื่อการสอนศิลปะศึกษา

การใช้สื่อการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ครูเป็นผู้อยู่ในฐานะที่ต้องทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างได้ผล ครูจึงมีหน้าที่ที่จะต้อง จัดทำหรือจัดหาสื่อการสอนมาใช้ หรือจัดสื่อการเรียนเพื่อให้นักเรียนใช้ทำกิจกรรม วิธีการ ที่ครูจะได้สื่อมาใช้สอนวิชาต่าง ๆ นั้น สามารถจำแนกได้เป็น 4 วิธี (ภาควิชาหลักสูตรและ การสอน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครุนครราชสีมา 2527 : 126) ทั้ง 4 วิธีนี้ ผู้วิจัย มีความเห็นว่า ครูผู้สอนศิลปะศึกษาสามารถจัดหาสื่อการสอนด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ได้เช่นกันคือ

1. การจัดซื้อ สื่อการสอนประเภทนี้จะเป็นสื่อการสอนสำเร็จรูปวางจำหน่าย ในท้องตลาด มีราคาค่อนข้างแพง ดังนั้น การจัดซื้อจึงต้องคำนึงถึงมาตรฐาน ราคา ขนาด ความแข็งแรง การซ่อมบำรุงและประโยชน์ใช้สอย ส่วนมากจะมีรูปร่างและสีสวยงาม แต่จะมีข้อเสียอยู่บ้าง เช่น ไม่ส่งเสริมความคิดริเริ่มของครู ไม่ส่งเสริมให้มีการ ทำงานร่วมกันระหว่างครูและเด็ก ไม่ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของวัสดุในท้องถิ่น
2. การจัดเก็บสะสม เป็นการจัดเก็บสะสมจากวัสดุเหลือใช้ในบ้าน ในโรงเรียน

เช่น เศษกระดาษ กระเบื้อง เศษผ้า ฯลฯ และวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่น เช่น เมล็ดพืช เปลือกหอย ก้อนหิน ฯลฯ ครูจะจัดหาเองหรือให้นักเรียนช่วยกันจัดหา ก็ได้ จะช่วยทำให้ครูและนักเรียนมองเห็นคุณค่าของวัสดุรอบตัว ซึ่งวัสดุเหล่านั้นนอกจากจะนำมาตัดแปลงเป็นสื่อการสอนแล้วยังใช้เป็นสื่อการเรียนของนักเรียนอีกด้วย

3. การขอหรือรับบริจาค เป็นการขอหรือรับบริจาคจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มองเห็นความสำคัญของการศึกษาและการขาดแคลนงบประมาณของโรงเรียนประถมศึกษา เช่น หน่วยงานทางการศึกษา สมาคม ชมรม สโมสร มูลนิธิ และบุคคลที่มีใจกุศล วิธีการดังกล่าวจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนด้วย

4. การจัดทำขึ้นเอง เป็นการผลิตสื่อการสอนด้วยตัวครูเองหรือมีนักเรียนช่วยกันจัดทำขึ้น อาจจะใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น วัสดุเหลือใช้ หรือจัดซื้อมาประกอบบ้างเป็นเล็กน้อย สิ่งที่ทำขึ้นเองอาจไม่สวยงามเท่ากับสื่อการสอนสำเร็จรูป แต่จะสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ครูได้มาก ตรงกับวัตถุประสงค์ในการสอน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมทักษะในการผลิตของครู

วิธีการจัดหาสื่อการสอนทั้ง 4 วิธีนี้จะเห็นได้ว่า ในสามวิธีหลังจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพราะเป็นวิธีการที่ครูสามารถกระทำได้อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวครู ความสัมพันธ์ของครูและนักเรียน ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนทั้งสิ้น

การใช้สื่อการสอนศิลปศึกษา

ถึงแม้ว่าสื่อการสอนจะมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนก็จริง แต่สื่อการสอนก็ดำรงอยู่ในสถานะของเครื่องช่วยสอนเท่านั้น มิได้เป็นครูหรือเป็นแหล่งของความรู้ การมีสื่อการสอนหรือการใช้สื่อการสอนจะไม่เกิดผลแก่ผู้เรียนเสมอไปถ้าครูใช้สื่อการสอนไม่เป็น ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ เกิดความรู้ ความคิดและความเข้าใจขึ้น สื่อการสอนนั้นจึงจะมีความหมายหรือมีบทบาทต่อผู้เรียน เกี่ยวกับความรู้ในการใช้สื่อการสอนนั้น วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 125) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้สื่อการสอนให้ได้ผลครูจะต้องรู้จักผลิตหรือรู้จักเลือกใช้สื่อการสอนที่ดี ซึ่งสื่อการสอนที่ดีควรประกอบด้วย

1. ต้องตรงกับเนื้อหาวิชาที่จะสอน
2. มีรูปแบบ เรื่องราวที่เร้าความสนใจ
3. ให้ความรู้ ความเข้าใจและให้ความคิด
4. เหมาะสมกับวุฒิภาวะและการรับรู้ของเด็ก
5. คຸ້ມกັບเวลาและการลงทุนในการผลิต
6. ประหยัดหรือใช้วัสดุในท้องถิ่น

การใช้สื่อการสอนให้ได้ผลนั้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอนโดยตรงทั้งในฐานะของผู้ผลิตสื่อการสอนและผู้ใช้ โดยครูจะต้องเป็นผู้พิจารณาถึงคุณสมบัติทั้ง 6 ประการที่ควรจะต้องมีในสื่อการสอนทุก ๆ ชิ้นที่ครูผลิตเองและจัดซื้อ

เจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ต้องการให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและแนวทางการสอนศิลปศึกษาก็มิได้เป็นเพียงการสั่งงานให้ทำเท่านั้น แต่การสอนจะต้องให้เนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็กในหลาย ๆ ด้าน การนำสื่อการสอนที่ดีมาใช้จะทำให้เด็กเรียนศิลปศึกษาอย่างเข้าใจ มองเห็นคุณค่าและสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและตรงกับปรัชญาของศิลปศึกษา

3. สภาพและปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอน

การเปลี่ยนแปลงปรัชญาการศึกษาจากที่มุ่งการให้ความรู้แก่ผู้เรียนเป็นหลัก มาเป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น สร้างคนให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีต่อการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตัวเอง การเรียนการสอนตามแนวปรัชญานี้จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับระบบมากขึ้น มีการวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดความสัมพันธ์กันทั้งครูและนักเรียน หรือนักเรียนต่อนักเรียนด้วยกัน สิ่งที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ดังกล่าวได้คือ สื่อการสอน ดังนั้น สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนการสอนที่เป็นระบบ เช่นการศึกษาในปัจจุบัน แต่ปัญหาเกี่ยวกับสื่อการสอนยังคงมีอยู่ทั้งในด้านการผลิตและการใช้ นิคม ทาแดง (2525 : 555-557) ใ้กล่าวสรุปถึงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสื่อการสอนในระดับประถมศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. ปัญหาด้านวิชาการ ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงปรัชญาการศึกษาแล้ว

ก็ตามแต่พฤติกรรมการสอนของครูยังคงดำเนินการสอนเพื่อให้ความรู้เป็นหลักอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านี้ได้ ถึงแม้กรมวิชาการจะผลิตเอกสารหลักสูตรและคู่มือครูค่อนข้างละเอียด แจกจ่ายไปแล้วก็ยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะคู่มือในการผลิตและการใช้สื่อการสอนตามแนวทางของหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการสอนในแต่ละเรื่อง การนิเทศก็ยังไม่เน้นหลักการและวิธีปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรเท่าที่ควร จึงควรให้การอบรมผู้นิเทศให้มีความรู้ ความชำนาญในการผลิตและการใช้สื่อการสอนเพื่อนำไปนิเทศแก่ครูอีกทอดหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการทำให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนได้

2. ปัญหาด้านงบประมาณและการบริการ โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปจะมีรายได้ประจำปีจากงบประมาณจัดซื้อครุภัณฑ์และวัสดุสำนักงาน กับงบรายหัวของนักเรียนเป็นเงิน 60 บาทต่อคนต่อปีเพื่อจัดซื้อวัสดุเพื่อการเรียนการสอนซึ่งเป็นการไม่เพียงพอ ในโรงเรียนขนาดเล็กจะมีปัญหามากเพราะได้งบรายหัวน้อย ในการจัดซื้อวัสดุ สื่อจากงบรายหัวจะถูกจัดซื้อให้โดยจังหวัดหรืออำเภอแจกจ่ายไปทางโรงเรียน ครูผู้สอนไม่มีโอกาสเลือกได้ตามต้องการ ทำให้เกิดการสูญเปลือง การบริการด้านสื่อโดยเฉพาะเอกสารและตำราเรียนยังไม่ทั่วถึง มีความล่าช้าและไม่เสมอภาคกันระหว่างโรงเรียนในเมืองกับในชนบทต่างไกล

3. ปัญหาขาดแหล่งสื่อการสอน ยังขาดแหล่งผลิตสื่อการสอนอีกมาก แม้หน่วยราชการ เช่น คุรุสภาจะจัดทำขึ้นก็ยังไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง ครูส่วนมากจึงต้องช่วยตัวเองโดยการสร้างสื่อจากวัสดุ สิ่งของที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งทำได้ง่ายและราคาเยา ค่อยๆ ทำและเก็บสะสมไปเรื่อยๆจนกว่าจะพอเพียง จึงแก้ปัญหาคาดแคลนสื่อการสอนได้บ้าง

4. ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและครูผู้สอน การเรียนการสอนโดยการจัดกิจกรรมและการใช้สื่ออย่างเป็นระบบนั้น ครูผู้สอนจะต้องใช้ความพยายาม ความสามารถ และใช้เวลาในการเตรียมการมากกว่าการสอนที่เน้นเนื้อหาความรู้ดังแต่ก่อน ดังนั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องมีความจริงใจและจริงจังที่จะช่วยกันขจัดปัญหาต่าง ๆ ให้ได้ การให้ความช่วยเหลือแก่ครูผู้สอนด้วยการจัดฝึกอบรมครูจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้

นอกจากคำกล่าวของ นิคม ทาแดง ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอนในระดับประถมศึกษา เช่น จากการศึกษา ผลงานการวิจัยของ พัชรา อิงคนินันท์ (2522 : 91-93) สุทธิศรี ศรี (2523 :

บทคัดย่อ) ประสงค์ เปเนนาม (2523 : บทคัดย่อ) ดวงคำ ธวัชคำ (2524 : 67) วิชาวดี ยงเจริญ (2524 : บทคัดย่อ) สุภา ศีลสร (2526 : บทคัดย่อ) กัญญา เตชชาติวัฒน์สกุล (2526 : บทคัดย่อ) พนม อินวกุล (2527 : บทคัดย่อ) พบว่าผลการวิจัยสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอนในระดับประถมศึกษาที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ ครูส่วนมากจะมีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณในการจัดซื้อ การขาดความรู้และความเข้าใจในการผลิตสื่อการสอน มีชั่วโมงทำการสอนมากเกินไปจนไม่มีเวลาในการผลิตสื่อ ในด้านความต้องการของครูพบว่า ครูต้องการความรู้และขั้นตอนในการผลิตสื่อการสอนจากวัสดุราคาเบา วัสดุเหลือใช้ และวัสดุที่มีในท้องถิ่น จึงมีความประสงค์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดอบรมเชิงปฏิบัติการขึ้น รวมทั้งต้องการได้รับการบริการเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนให้มากกว่าที่เป็นอยู่

สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอนศิลปศึกษาก็มีลักษณะเช่นเดียวกับวิชาอื่น ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นทุกประการ ในแนวทางของการแก้ปัญหานั้น เลิศ อานันท์นะ (2525 : 51-56 และ 2526 : 443) ได้เสนอแนะให้ครูผู้สอนได้สำรวจวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อนำมาผลิตสื่อการสอนให้มากที่สุด วัสดุในท้องถิ่นจะมีทั้งวัสดุที่เกิดตามธรรมชาติ วัสดุเหลือทิ้งและวัสดุที่ผลิตขึ้นใหม่ นอกจากจะนำมาผลิตสื่อการสอนของครูแล้วยังนำไปใช้เป็นการเรียนของนักเรียนได้ด้วย โดยอาจจะใช้เป็นส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของชิ้นงาน ใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบ ใช้เป็นวัสดุในการฝึก และใช้เป็นส่วนในการสร้างสรรค์ใหม่ ๆ จึงนับว่าวัสดุในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา เพราะจะทำให้เด็กในท้องถิ่นไม่ขาดแคลนสื่อการเรียน สร้างสรรค์ศิลปะให้มีรูปแบบเฉพาะท้องถิ่นได้ ประหยัดและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องว่าผลงานศิลปะไม่จำเป็นต้องทำด้วยสิ่งที่มีราคาแพงเสมอไป

การดำเนินการสอน

การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์หรือกิจกรรมอย่างมีจุดหมาย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์อันจะเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย

อารมณ์ สังคมและสติปัญญา สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (ชาญชัย ศรีไสยเพชร 2527 : 101) ดังนั้น ครูผู้สอนจึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจในวิธีการเกี่ยวกับการสอนอย่างถ่องแท้ จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ได้ครบทั้ง 3 ด้าน เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน (ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูนครราชสีมา 2527 : 52-53)

การดำเนินการสอน หมายถึง การจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น นับตั้งแต่การคิดหาวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนให้ที่น่าสนใจเหมาะสมกับเนื้อหาและวัยของผู้เรียน การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกฝน ฝึกหัด (Practice) เพื่อฝึกการคิดและการแก้ปัญหาอย่างมีความสุข สามารถนำเอาการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมนั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้จริง การคำนึงถึงเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลได้เหมาะสมกับกิจกรรม ความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงการสอนของครูเอง

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงการดำเนินการสอนใน 2 ลักษณะ คือ

1. การดำเนินการสอนทั่วไป
2. การดำเนินการสอนเฉพาะศิลปศึกษา

การดำเนินการสอนทั่วไป

การศึกษาอย่างเป็นระบบ (Formal Education) จะมีองค์ประกอบสี่ประการ คือ เนื้อหาหลักสูตร ครู กระบวนการสอน ผู้เรียน ดังนั้น ครูจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของการศึกษา มีหน้าที่หลักคือ การสอน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักได้แก่ การทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหมายที่หลักสูตรต้องการ การสอนในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีวิธีการแตกต่างกันไปแล้วแต่ปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาของแต่ละยุค เมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงทางปรัชญาการศึกษาย่อมเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตร ความเข้าใจทางจิตวิทยาการเรียนรู้และการสอนด้วย การสอนในปัจจุบันแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher - Centeric Pattern) เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดในกำเนินกิจกรรม ครูจะเป็นผู้วางแผนและกำเนินการสอนไปตามความต้องการของตน การสอนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ การสอนในลักษณะนี้นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ถ้าครูมีทักษะในการสอนดี เป็นที่น่าสนใจ และสามารถเสนอทเรียนหรืออธิบายเนื้อหาให้นักเรียนเกิดความคิด ความเข้าใจหรือติดตามได้โดยตลอด เช่น การสอนโดยวิธีบรรยาย การสาธิต การตั้งคำถาม หรือการกำหนคกิจกรรมให้นักเรียนทำ

2. การสอนแบบยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student - Centeric Pattern) เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรมมาก ผู้เรียนจะมีประสบการณ์ตรงและสามารถแสวงหาวิธีการเรียนที่เหมาะสมกับตนเองได้ การสอนแบบนี้ยึดถือหลักความพร้อม ความสนใจ ความต้องการ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและการลงมือกระทำ หรือการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของผู้เรียนเป็นหลัก ส่วนครูผู้สอนจะคอยให้ข้อมูล คำแนะนำช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก กระตุ้น เสริมแรงและช่วยสรุปให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง กระจ่างชัด รวดเร็วและง่ายขึ้น เช่น การสอนโดยวิธีทดลอง แบบห้องปฏิบัติการ แบบโครงการ แบบรายบุคคล แบบอภิปรายกลุ่มและแบบสัมมนา (กาญจนา คุณารักษ์ 2527 : 180-181)

รูปแบบวิธีการสอน

วิธีการสอนมีหลายวิธีด้วยกัน แต่ละวิธีก็จะมีเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน แต่ Schorling ได้สรุปเป็นแนวคิดไว้ว่า วิธีการสอนที่ดีที่สุดไม่มี ผู้สอนไม่สามารถใช้วิธีสอนเพียงวิธีเดียวได้ทุกวิชา ไม่ว่าจะเป็วิธีสอนวิธีใดก็ตามต่างก็มีจุดเด่นในตัวของมันเอง ครูที่ดีไม่ควรยึดวิธีการสอนเพียงวิธีเดียว ควรเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ตลอดจนกระทั่งเนื้อหาวิชาที่สอน (Schorling , Raleigh and Other , 1964 : 158) ในการสอนระดับประถมศึกษานั้น วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524 : 93-100) ได้เสนอวิธีการสอนไว้ดังนี้

1. วิธีการสอนแบบแก้ปัญหาคือ เป็นวิธีสอนที่เป็นไปตามหลักจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้

ที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ดังนั้น ครูจึงใช้วิธีการสอนวิธีนี้เพื่อฝึกให้นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งจะช่วยให้เกิดบูรณาการขึ้นได้ ขั้นตอนของการใช้วิธีสอนวิธีนี้มีขั้นตอนปัญหา ขั้นตอนสมมุติฐาน ขั้นตอนทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนสรุปผล วิธีสอนแบบบูรณาการจัดเป็นการสอนในแบบนี้เช่นกัน

2. วิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นวิธีสอนที่คล้ายคลึงกับวิธีแรก คือ นักเรียนจะต้องค้นคว้าหาเหตุผลมาตอบหรือแก้ปัญหที่เกิดขึ้น โดยครูไม่ต้องบรรยายหรือบอกกฎเกณฑ์ให้ก่อน วิธีนี้เป็นได้ทั้งวิธีสอนของครูและวิธีเรียนรู้ของนักเรียนพร้อมกัน เช่น การทดลองของครูและครูได้บอกให้นักเรียนสังเกตในผลที่เกิดขึ้น ซึ่งนักเรียนจะได้รับความรู้และสรุปผลได้เอง ขั้นตอนของการสอนด้วยวิธีนี้มีขั้นสังเกต ขั้นอธิบาย ขั้นการทำนาย ขั้นนำไปใช้และสร้างสรรค์

3. วิธีการสอนแบบอภิปราย เป็นวิธีสอนที่นักเรียนมาร่วมวงสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องเดียวกัน บางโอกาสก็เป็นการพุดจาซักถามปัญหาหรือช่วยแก้ปัญหาให้ผู้อื่น การสอนในปัจจุบันได้นำเอาวิธีการสอนแบบนี้มาสอดคล้องกับเนื้อหาทุกกลุ่มประสบการณ์ตามควรแก่โอกาส นักเรียนมีประสบการณ์กว้างขึ้น ได้ฝึกการรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการแก้ปัญหาโดยรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน

4. วิธีการสอนแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม เป็นวิธีสอนโดยการทำงานเป็นกลุ่ม อาจให้ช่วยกันค้นคว้าหาข้อสรุปมาแก้ปัญหาเกี่ยวกับบทเรียนหรืออาจทำเป็นกิจกรรมเสริมหลังการเรียน เพื่อช่วยให้ความรู้ความเข้าใจดียิ่งขึ้น การทำงานเป็นกลุ่มย่อย ๆ จะช่วยสร้างนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน อันเป็นลักษณะนิสัยที่ดี แต่ครูควรตั้งจุดประสงค์ให้แน่นอนว่า จะให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำอะไร กลุ่มละกี่คน ทำแล้วได้ผลเป็นอย่างไร ต้องแสดงผลงานของกลุ่มให้คนอื่นได้รับรู้ด้วย

5. วิธีการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นวิธีสอนที่มีการจัดสภาพแวดล้อมให้ใกล้เคียงสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด แล้วให้ผู้เรียนฝึกการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจจากสภาพการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่นั้น นักเรียนจะได้นำเอาประสบการณ์จากการฝึกนี้ไปเป็นเครื่องช่วยแก้ปัญหาในชีวิตจริง วิธีการเสนอสถานการณ์จำลองอาจทำได้โดยการเล่า ให้ดูภาพ แล้วเล่าประกอบ ให้ดูภาพซึ่งลำดับตามเหตุการณ์ ให้ดูภาพยนตร์ ให้ดูสถานที่และผู้แสดงบทบาทสมมุติ (ชาญชัย ศรีไสยเพชร 2527 : 132-133)

6. วิธีการสอนแบบบรรยาย เป็นวิธีสอนที่มีครูเป็นผู้พูดเล่าหรือบรรยายเรื่องหนึ่ง เรื่องใดแก่ผู้เรียน เป็นการให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ทางอ้อมให้ได้แนวคิดในด้านต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการฟังเป็นส่วนใหญ่ ถ้าผู้เรียนสนใจจะเกิดการ เรียนรู้ได้แต่ถ้าไม่สนใจจะทำให้ผู้เรียนเบื่อ ดังนั้น ครูจึงควรแทรกด้วยการใช้ภาพประกอบ มีการทดลอง มีการสาธิต การแข่งขันตอบปัญหาหรือแสดงละคร ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรม (พกา สัตยธรรม 2524 : 128-129)

วิธีการสอนแต่ละวิธีจะมีจุดเด่นในตัวเอง แต่จะไม่มีวิธีสอนวิธีใดที่จะให้ผลสูงสุด ในการเรียน เพราะนักเรียนแต่ละคนจะชอบวิธีการสอนไม่เหมือนกัน และครูแต่ละคนก็มี ความถนัดในวิธีการสอนแต่ละวิธีแตกต่างกัน แต่เพื่อผลดีที่จะเกิดแก่ผู้เรียน ผู้เป็นครูจึงควร ใช้วิธีการสอนหลายวิธีรวมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการ เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร อย่างสมบูรณ์ เกษม สุขหอม และคณะ (2516 : 179-181) ได้เสนอข้อควรพิจารณา เกี่ยวกับการเลือกวิธีการสอนไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การเลือกใช้วิธีการสอนใด ควรเลือกตามความมุ่งหมายของบทเรียนนั้น เพราะบทเรียนแต่ละวิชาย่อมมีความมุ่งหมายแตกต่างกัน เช่น ด้านความรู้ ด้านเจตคติและ ด้านทักษะ
2. การเลือกใช้วิธีการสอนควรคำนึงถึงลักษณะของบทเรียน บางบทเรียนต้องการ ให้เรียนรู้ด้านกฎเกณฑ์ บางบทเรียนต้องการจูงใจให้เกิดเจตคติที่ดีงาม บางบทเรียน ต้องการฝึกทักษะให้คล่อง ครูจึงควรหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะของบทเรียนนั้น
3. การเลือกใช้วิธีการสอนควรให้เป็นไปตามธรรมชาติของวิชา เช่น บางวิชา ใช้วิธีการสอนแบบทดลองได้เหมาะสม บางวิชาอาจสอนโดยวิธีการค้นคว้าหาความรู้ด้วย ตนเอง
4. การเลือกใช้วิธีการสอนควรเหมาะสมกับธรรมชาติและพัฒนาการของผู้เรียน เพราะแต่ละวัยย่อมมีธรรมชาติ ความต้องการ ความสนใจ พัฒนาการด้านต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน
5. ครูควรคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เพราะความรู้ที่สอนให้แก่ เด็กในวันนี้อาจล้าสมัยในวันหน้าก็ได้ ครูต้องเป็นผู้สนใจในการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ

อยู่เสมอ ดังนั้น ครูควรเลือกใช้วิธีการสอนที่จะทำให้เด็กรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเองต่อไปด้วย

6. ครูควรคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา การสอนให้ผู้เรียนยึดมั่นอยู่กับความคิด หรือความเชื่อเดิมโดยไม่ดูความเปลี่ยนแปลงรอบตัว จะทำให้ผู้เรียนขาดทักษะในการแก้ปัญหาและไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ครูควรสอนให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ค่านิยมหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ผู้เรียนใช้สติปัญญาของตนแก้ไขปัญหานั้นในอนาคตได้

ขั้นทำการสอน

ผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการสอนในแบบต่าง ๆ และข้อควรพิจารณาสำหรับครูผู้สอนแล้ว เมื่อครูผู้สอนได้ตกลงใจเลือกวิธีการสอนแบบหนึ่งแบบใดหรือใช้แบบผสมผสานกันได้แล้ว จะมาถึงขั้นทำการสอน ซึ่งขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ครูจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ประกอบกัน เพื่อทำให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ขึ้น การทำการสอนจะมีอยู่ 4 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน เป็นกิจกรรมเริ่มต้นของการสอน การนำเข้าสู่บทเรียนที่ดีจะทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในสิ่งที่ครูจะสอนและช่วยให้ผู้เรียนรู้จักประสงค์ของบทเรียนได้ชัดเจนขึ้นว่า กำลังจะเรียนอะไรต่อไปและมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับเรื่องที่เคยเรียนมาแล้วอย่างไร (กาญจนา कुमारักษ์ 2527 : 165) จากผลการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมการนำเข้าสู่บทเรียนจะมีบทบาทต่อผลการสอนนั้น ๆ (ชาญชัย ศรีไสยเพชร 2527 : 19) วิธีที่ครูจะนำมาใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนอาจใช้ การเล่านิทาน การตั้งคำถาม ร้องเพลง รูปภาพ ทัศนศึกษา สนทนา การแสดงบทบาทสมมติหรือการเสนออุปกรณที่สัมพันธ์กับเนื้อหา การแสดงท่าทาง ฯลฯ ส่วนการใช้เวลาในการนำเข้าสู่บทเรียนไม่ควรมากเกินไปเพราะจะทำให้เวลาในการสอนเนื้อหาลดลงและสร้างความเบื่อหน่ายแก่ผู้เรียนได้ ดังนั้น จึงควรใช้เวลา 3-5 นาที แต่ไม่เกิน 10 นาที เดวิส (Davies, 1981 : 51 อ้างถึงใน สัจจ อูทรานันท์ 2529 : 82) ได้เสนอแนะว่า ถ้าเป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับการให้ความรู้ ควรใช้เวลาในการนำเข้าสู่บทเรียนร้อยละ 10 ของเวลาเรียน หรือ 6 นาที/ชั่วโมง ถ้าเป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับทักษะ ควรใช้เวลาอธิบายและแนะนำเบื้องต้น ร้อยละ 15 หรือ 9 นาที/ชั่วโมง

2. ชั้นทำการสอน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากชั้นนำ โดยเป็นการนำเสนอ เนื้อหาสาระที่ต้องการสอนตามจุดประสงค์ ซึ่งครูอาจเลือกใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย การสาธิต การตั้งคำถามและอื่น ๆ ในกรณีที่เป็นการเรียนการสอนประเภทมีครูเป็นศูนย์กลาง หรืออาจกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนทำ สิ่งงาน มอบงาน ใช้สถานการณ์จำลองในการเรียน การสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (กาญจนา คุณารักษ์ 2527 : 165) เนื่องจากกิจกรรม ในชั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของการให้ความรู้ ผูกทักษะ สร้างเจตคติตามที่กำหนด ไว้ในวัตถุประสงค์ของการสอน จึงควรใช้เวลาทั้งหมดร้อยละ 65 ในกรณีที่เป็นการสอนเพื่อ ให้ความรู้ หรือ 40 นาที/ชั่วโมง ถ้าเป็นการสอนเกี่ยวกับทักษะ การใช้เวลาในการ สาธิตร้อยละ 25 หรือ 15 นาที/ชั่วโมง และใช้เวลาในการฝึกหัดทำร้อยละ 60 หรือ 35 นาที/ชั่วโมง กิจกรรมในส่วนนี้ครูผู้สอนจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการเลือกใช้ เทคนิค วิธีการสอน การใช้สื่อการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ให้อย่างเหมาะสมอีกด้วย โดยมีข้อควรคำนึงถึงได้แก่ การเลือกเทคนิควิธีการสอนที่ตนเองเห็นว่าจะทำให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีได้มากที่สุด ด้านสื่อการสอนควรคำนึงถึงความประหยัด สะดวกในการจัดหาเป็นประการสำคัญ (สังัด อุทรานันท์ 2529 : 83-85)

3. ชั้นสรุปบทเรียน เป็นการสรุปสาระสำคัญของบทเรียน เพื่อย้ำให้ผู้เรียนรู้ว่า กำลังเรียนอะไรและจะนำไปใช้อย่างไร การสรุปบทเรียนนั้นครูอาจจะสรุปเองหรือให้นักเรียน สรุป ภายใต้การชี้แนะหรือแนะแนวทางของครู หรือครูและนักเรียนช่วยกันสรุปก็ได้ (กาญจนา คุณารักษ์ 2527 : 166) ชั้นนี้จะเป็นการกระทำที่เข้มมากกว่าการกระทำในชั้นแรกและจะมีผลให้เกิดการจดจำได้มากกว่าในการกระทำครั้งแรก ๆ อีกด้วย (สังัด อุทรานันท์ 2529 : 86) ดังนั้น ชั้นสรุปหรือทบทวนนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้เรียนมา และ เห็นความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของเนื้อหาที่ได้เรียนมาแล้ว เป็นการย้ำให้ผู้เรียน ได้เกิดความจดจำได้ดียิ่งขึ้น อาจทำได้หลายวิธี เช่น สรุปจากการตั้งคำถาม จากการใช้ อุปกรณ์ จากการทำงาน จากความคิดเห็นร่วมกัน จากผลการทดลอง จากผลของสถานการณ์จำลอง จากการสังเกตบวกกับประสบการณ์ของนักเรียน เป็นต้น

4. ชั้นการประเมินผล เป็นการตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจของนักเรียน เกี่ยวกับบทเรียนที่ครูสอน เพื่อประเมินว่านักเรียนเข้าใจถูกต้องหรือไม่หรือเข้าใจมากน้อย เพียงใด บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่ มีสิ่งใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุงซึ่งนักเรียน

และครูจะได้รับทราบร่วมกัน นักเรียนจะได้รู้พัฒนาการในเรื่องการเรียนของตนและปรับปรุงแก้ไข ครูก็รู้ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป (กาญจนา คุนารักษ์ 2527 : 166) การประเมินผลอาจทำได้หลายวิธี เช่น การตรวจสอบผลงานจากการทำแบบฝึกหัด ทำข้อทดสอบ ให้ผู้เรียนสรุปสาระสำคัญจากการเรียน จากการซักถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต ในการประเมินผลนั้นควรให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ทั้งสามด้าน คือ ด้านสติปัญญา เจตคติ ค่านิยม และทักษะความสามารถทางกาย (สังัด อุทรานันท์ 2529 : 96-97)

การสอนโดยทั่วไปจะมี 4 ชั้น คือ ชั้นการนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นทำการสอน ชั้นสรุปบทเรียนและชั้นประเมินผล แต่ละชั้นตอนต่างมีความสำคัญ มีความจำเป็นและช่วยให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทั้งสิ้น ครูจึงต้องดำเนินการทุกชั้นตอนในการสอนแต่ละครั้ง โดยการจัดแบ่งเวลาของแต่ละชั้นตอนให้เหมาะสมและมีความสัมพันธ์กัน

การดำเนินการสอนศิลปศึกษา

การสอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา มีลักษณะ เช่นเดียวกับการสอนวิชาอื่น ๆ เพราะในหลักสูตรได้กำหนดให้ศิลปศึกษาเป็นวิชาสามัญวิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จะมีวิธีสอนเป็น 4 ชั้นตอน คือ การนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นดำเนินการสอน ชั้นสรุปบทเรียน และชั้นประเมินผล แต่สิ่งที่ครูผู้สอนควรมีเพิ่มเติมมากกว่าการสอนในวิชาการอื่นได้แก่ ความรู้ในเนื้อหา ทักษะในการปฏิบัติ และประการสำคัญคือ ความเข้าใจในปรัชญาของศิลปศึกษา พัฒนาการทางศิลปะของเด็กในวัยประถมศึกษา (เลิศ อานันทนะ 2526 : 321-323) แต่ไม่ว่าครูจะเลือกใช้วิธีการสอนใด ๆ จากวิธีการสอนที่ได้กล่าวมาข้างต้น ครูพึงระลึกอยู่เสมอว่า นักเรียนจะต้องมีโอกาสดูแลแสดงออกอย่างอิสระทั้งทางด้านความคิดและการปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้มีพัฒนาการทุก ๆ ด้านและควรเน้นให้เรียนรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา สามารถนำความรู้ไปดัดแปลงใช้ได้กับชีวิตจริง (เลิศ อานันทนะ 2528 : 62)

วิธีสอนศิลปศึกษา

จุดประสงค์เฉพาะของศิลปศึกษา หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระบุ

ไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ให้มีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ให้อารมณ์ขันนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี จุดประสงค์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจ และตัดสินใจเลือกวิธีการสอนในแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสม วิธีการสอนศิลปะศึกษาที่ใช้กันอยู่มีหลายวิธี แต่ เลิศ อานันท์นะ (2526 : 316-317) ได้จัดแบ่งแนวทางการสอนศิลปะศึกษาเป็น 2 แนวทาง แนวทางที่หนึ่งเป็นแนวทางการสอนศิลปะศึกษาที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางและแนวทางที่สองเป็นแนวทางการสอนศิลปะศึกษาที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งการแบ่งเช่นนี้จะ เป็นเช่นเดียวกันกับการแบ่งประเภทของการสอนทั่วไปนั่นเอง การสอนทั้งสองแบบมีลักษณะดังนี้

1. แนวทางการสอนศิลปะศึกษาที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาที่มีครูเป็นผู้นำและนักเรียนเป็นผู้ตาม กิจกรรมต่าง ๆ จะถูกจัดขึ้นโดยครูเป็นผู้ริเริ่มและออกคำสั่งให้นักเรียนทุกคนปฏิบัติตาม แนวทางการสอนแบบนี้มีผลดีในการถ่ายทอดความรู้ความสามารถ ค่านิยมให้แก่แก่นักเรียนโดยตรงพร้อมกับสามารถควบคุมพฤติกรรมและการแสดงออกของนักเรียนให้เป็นไปตามความต้องการได้ แต่มีผลเสียหลายประการ เช่น เป็นการปิดกั้นการแสดงออกด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่ส่งเสริมพัฒนาการตามความถนัดและความสามารถของเด็ก จำกัดขอบเขตของความรู้ ขาดความสนุกสนานเพลิดเพลิน วิธีการสอนที่จัดอยู่ในแนวทางการสอนนี้ ได้แก่

1.1 วิธีการสอนแบบแสดงให้ดูเป็นขั้นตอนหรือการสาธิตหรือเป็นการทำงานตามคำสั่ง (ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 96) เป็นวิธีการสอนที่ครูได้สาธิตการทำงานให้นักเรียนดูทีละขั้นแล้วให้นักเรียนทำตามสลับกันไปจนกว่าจะเสร็จเป็นผลงาน หรือครูอาจอธิบายรวบรัดและสาธิตให้ดูเพียงครั้งเดียว แล้วจึงให้นักเรียนลงมือทำงานจนเสร็จ วิธีการสอนแบบนี้เหมาะสำหรับใช้สอนหลักการทํางานเพื่อให้นักเรียนจับหลักได้ว่าการทํางานชนิดนี้จะต้องมีขั้นตอนอย่างไร นักเรียนจะได้ใช้หลักการนี้ในการแสดงออกทางศิลปะหรือคิดผสมผสานวิธีการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นผลงานศิลปะที่แปลกใหม่ได้ แต่มีข้อควรระวังคือ ครูควรใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อให้หลักการในการทํางานศิลปะเท่านั้น เพราะถ้าครูใช้ตลอดไป กิจกรรมที่ครูให้ทำก็จะเป็นเพียงงานประดิษฐ์หรืองานช่างเท่านั้น (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร

2525 : 108 และ 2528 : 57) อนึ่ง ถ้าครูจะสาธิตวิธีการทำงานให้นักเรียนดูครูควรทำหลาย ๆ วิธีเพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์กว้าง ๆ มีทางเลือกหลายทางไม่ปักใจเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 119)

1.2 การถ่ายแบบ เป็นวิธีการสอนที่มุ่งทำให้เหมือนแบบมากที่สุด นักเรียนจะได้ฝึกความชำนาญในการสร้างผลงานโดยใช้ตัวแบบเป็นสิ่งเร้าให้ทำงานศิลปะ อาจใช้ทั้งวิธีการสร้างแม่แบบขึ้นมาแล้วให้นักเรียนลอกตามเส้นรูปนอกหรือเป็นการทำตามรอยปรุของแม่แบบ หรือใช้แม่แบบจากวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในบ้านหรือในห้องเรียน วิธีการสอนวิธีนี้เป็นเพียงการฝึกระบายสี ฝึกการแรเงาและฝึกหัดการตกแต่งเท่านั้น (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 96-97) มุ่งเน้นคุณค่าทางด้านทักษะแต่ไม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนจะเกิดความเครียดได้ง่ายจึงผิดไปจากหลักการสอนศิลปะศึกษา (ชวลิต คาบแก้ว และ สุควาที เหมทานนท์ 2525 : 18)

2. แนวทางการสอนศิลปะศึกษาที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ จะเริ่มที่ตัวเด็ก ครูต้องพิจารณาว่าเด็กมีความสนใจอะไร ธรรมชาติในการแสดงออกของเด็กเป็นอย่างไร แล้วจึงกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ครูมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ควบคุมการจัดกิจกรรมศิลปะนั้นให้ดำเนินไปตามจุดมุ่งหมาย แนวทางการสอนแบบนี้มีผลดีที่ได้ส่งเสริมความคิดและพัฒนาการของเด็กตามวัยและความสนใจมีบรรยากาศการเรียนที่ดี สร้างความรู้สึกรับผิดชอบให้แก่เด็กนักเรียน แต่อาจมีผลเสียบ้างถ้าครูปล่อยปละละเลยมากเกินไป วิธีการสอนที่จัดอยู่ในแนวทางการสอนนี้ ได้แก่

2.1 วิธีให้แสดงออกโดยอิสระ เป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำหลักการและวิธีการทำงานที่ได้เรียนรู้แล้วมาคิดสร้างสรรค์ผลงานเป็นของตนเอง แต่ครูจะต้องให้แนวทางที่ชัดเจนแก่นักเรียนในการทำงาน ไม่เป็นการปล่อยให้ทำงานตามความพอใจหรืออะไรก็ได้ จะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี (ชวลิต คาบแก้ว และ สุควาที เหมทานนท์ 2525 : 19) แนวทางที่ชัดเจนนั้นอาจแบ่งออกเป็น 3 แนวทางคือการกำหนดสื่อให้เพียงชนิดเดียวและให้ใช้สื่อนั้นแสดงออกมาในลักษณะใด ๆ ที่ต้องการ หรือการกำหนดสื่อให้เพียงชนิดเดียวพร้อมกับการกำหนดหัวข้อเรื่องให้อย่างกว้าง ๆ หรือการกำหนดสื่อให้เพียงชนิดเดียวพร้อมกับการกำหนดหัวข้อเรื่องอย่างจำเพาะเจาะจงว่าให้ทำเป็นอะไร เช่นกำหนด

"ดิน" ให้ปั้นเป็นรูป "ควาย" ไม่กำหนดขนาด รูปร่าง ท่าทางและส่วนปลีกย่อยอื่น ๆ (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร 2525 : 111-112) การสอนด้วยวิธีนี้เด็กจะเกิดความคิดแปลก ๆ ปลูกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าของวัสดุเหลือใช้

2.2 วิธีการสอนแบบกำหนดเรื่องหรือปัญหา เป็นวิธีสอนที่ครูและนักเรียน ร่วมกันกำหนดเรื่องหรือปัญหาขึ้นเป็นส่วนรวม เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจร่วมกันซึ่งเรื่องหรือ ปัญหาเหล่านั้นควรมีขอบข่ายกว้าง ๆ (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 93-94) เมื่อกำหนด เรื่องหรือปัญหาเป็นแกนแล้วจึงกระตุ้นให้เด็กได้ใช้ความรู้หรือประสบการณ์ในวิชาต่าง ๆ เป็น เครื่องช่วยในการแก้หรือการตอบปัญหานั้น ซึ่งเด็กแต่ละคนก็จะมีแนวคิดและวิธีการของตนเอง ในการตอบปัญหาโดยไม่มีครูคอยบังคับ การสอนด้วยวิธีนี้เด็กจะเกิดการเรียนรู้แบบธรรมชาติ มองเห็นความเกี่ยวพันกันของวิชาการแขนงต่าง ๆ ได้ชัดเจน จึงจัดได้ว่าเป็นวิธีการสอนที่ เป็นธรรมชาติที่สุดแต่ครูต้องใช้ความพยายามมากที่สุด เพราะครูจะต้องสามารถนำทางให้ นักเรียนมองเห็นปัญหาพร้อมทั้งการวางแผนหาความรู้เพื่อแก้ปัญหา ในกรณีที่ต้องทำงานเป็น กลุ่มก็จะต้องมีการแบ่งงานกันทำ แบ่งกันรับผิดชอบในงานที่เป็นส่วนของตน และให้ความ สนใจกับงานของคนอื่นด้วย จึงถือว่าเป็นการสอนที่มุ่งฝึกให้นักเรียนรู้จักพิจารณาปัญหารอบตัว แสวงหาคำตอบอย่างมีเหตุผล (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร 2525 : 123-124)

สรุปได้ว่าการสอนศิลปศึกษาจะมีอยู่สองแนวทางกว้าง ๆ ด้วยกัน คือ แนวทาง การสอนศิลปศึกษาที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง และแนวทางการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ใน แนวทางแรกมีทั้งการลำดับขั้นตอนการทำงานเพื่อให้หลักการในการทำงานและการกำหนดให้ ทำงานด้วยวิธีการต่าง ๆ ในแนวทางที่สองเป็นการให้อิสระในการทำงานศิลปะแต่มีจุดหมาย ที่แน่นอน การสอนศิลปศึกษาที่ยึดจุดประสงค์เฉพาะที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงมีความเหมาะสมกับการสอนในแนวทางที่สอง เพราะเด็กจะมีอิสระใน การใช้ความคิดและรู้จักการแก้ปัญหา ซึ่งตรงกับปรัชญาของการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ว่า คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปศึกษาในประเด็น ที่กล่าวถึงวิธีการดำเนินการสอน จะพบว่าวิธีการดำเนินการสอนจะมีหลักการ ขั้นตอน

ดำเนินการคล้ายคลึงกันกับการสอนในกลุ่มประสบการณ์ แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในส่วนปลีกย่อย แต่อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนพึงระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อจะสอนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลตามหลักการสอนศิลปะศึกษา ควรคำนึงถึงข้อสังเกต 12 ประการในการสอนศิลปะศึกษา ดังนี้

1. การเตรียมตัว

ครูผู้สอนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอนเด็กที่มีอายุอยู่ในระหว่าง 7-12 ปี เด็กวัยนี้จะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากเด็กระดับมัธยมศึกษา เพราะฉะนั้นครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในลักษณะของศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษา โดยการศึกษาถึงแนวทางและจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนศิลปะศึกษาให้ถ่องแท้ ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กเพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบทางการแสดงออกของเด็กด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 101) นอกจากนี้ครูจะต้องหาความรู้เพิ่มเติม เขียนโครงการสอน ทำบันทึกการสอนและเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม มีให้เลือกหลายชนิด (นิรมล สวัสดิบุตร 2528 : 64) การเข้าใจในปรัชญาของศิลปะศึกษา เข้าใจในลักษณะของเด็กวัยประถมศึกษาและการเตรียมพร้อมทุกด้านของครูเพื่อการสอน จะทำให้การสอนได้รับผลดีและเด็กจะเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนศิลปะศึกษา อีกด้วย

2. การเร้าและการกระตุ้น

ครูจำเป็นต้องใช้การเร้าและการกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะแสดงออกทางศิลปะ ไม่เบื่อง่ายในการทำกิจกรรม โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาจะมีช่วงความสนใจค่อนข้างสั้น ครูจึงต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ มาช่วยกระตุ้นและควบคุมความสนใจของเด็กให้อยู่กับกิจกรรม พยายามเร้าใจด้วยการพูดคุย ฟังเพลง ภูเขา เล่านิทาน ทายปัญหา สนทนาถึงประสบการณ์ของนักเรียน พาไปนอกสถานที่ ภูเขาพนมดงรัก (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 101) การเร้าใจด้วยสิ่งเหล่านี้ จะเป็นเครื่องจูงใจให้เด็กเกิดความสนใจ อยากแสดงออกและแสดงออกอย่างเข้าใจ เมื่อเด็กเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้น ๆ ครูจึงควรให้ความรู้แก่เด็ก เพื่อเด็กจะได้้นำเอาความรู้เหล่านั้นมาสร้างภาพขึ้นในจิตใจ (ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 124)

3. การเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญยิ่งตามกฎการ เรียนรู้ของทอร์นไดค์ (Thorndike)

เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนและพอใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ จากผล การวิจัยพบว่า การให้รางวัล การแสดงออกด้วยคำพูด วาจา ท่าทาง เป็นการเสริมกำลังใจ ที่ดี ดังนั้น การชื่นชมผลงานของเด็ก การกล่าวคำชมเมื่อเด็กออกผลงานเป็นสิ่งที่ครูพึง กระทำ การให้เด็กทำงานในสิ่งที่เด็กสามารถทำได้ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกยินดีในขณะ ทำงาน การได้รับผลสำเร็จในการทำงานจะเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะเสริมกำลังใจให้เด็กมีความ กระหายที่จะได้รับความสำเร็จในครั้งต่อไป เด็กจะเห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในงาน ศิลปะ (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 111) วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 45) กล่าวว่า ครูจะต้องทำให้เด็กรู้ว่า "ไม่มีใครที่จะล้มเหลวในการสร้างศิลปะ" เพราะเด็กจะได้รับการ สนับสนุนให้ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาในขณะที่สร้างสรรค์งานตลอดเวลา ไม่มีการล้มเหลวหรือเป็น ทางตันสำหรับเด็ก การแสดงออกของครูในลักษณะนี้จะเป็นการเสริมความมั่นใจให้เด็กและ พร้อมที่จะมองปัญหาที่กว้างขวางขึ้น

4. การแนะแนวทางศิลปะศึกษา

การเรียนการสอนศิลปะศึกษาเป็นเช่นเดียวกันกับการเรียนการสอนวิชาทั่วไป ยังคงต้องมีการบรรยาย อธิบายเพื่อเป็นการเสนอความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา การทำงานของเด็ก แต่การสอนและการอธิบายเกี่ยวกับศิลปะทั้งหลายจะไม่เป็นการทำลาย ความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ถ้าเป็นการพูดอธิบายที่เหมาะสมและถูกต้องกับระดับอายุของ เด็ก เพราะการพูดจะเป็นการชี้ให้เด็กได้เห็นในสิ่งที่อาจารย์สอนสาธิตของเด็ก เป็นการ พัฒนาด้านความระมัดระวัง (Eisner 1973-1974 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2530 : 48) แต่การพูดอธิบายเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ทฤษฎี รายละเอียดและสัดส่วนต่าง ๆ ให้เด็กในวัยนี้ยังไม่สมควร การเปิดโอกาสให้เด็กได้พบข้อบกพร่อง พบข้อสรุป พบกฎเกณฑ์ ด้วยตนเอง จะเป็นความเข้าใจที่ฝังแน่นที่จะนำไปแก้ไขปัญหาในครั้งต่อไปได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 101) อย่างไรก็ตามการชี้แนะแนวทางศิลปะให้แก่เด็กควรเป็นการกระทำโดยอ้อม มิใช่เข้าไปช่วยสร้างงานหรือการแก้ไขผลงานแต่ครูควรชี้แจงกว้าง ๆ ให้เด็กเข้าใจปัญหา ด้วยการพูด การถามปัญหา การอธิบาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะเป็นการพัฒนาความ สามารถของเด็กในการเข้าใจปัญหาและการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 165)

5. การดูแลเอาใจใส่

ครูผู้สอนจะต้องรับผิดชอบในการพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ช่วยคลี่คลาย ปัญหาและความคิดของเด็กโดยวิธีซักถาม พูดคุย ครูต้องพยายามให้เด็กได้มีการแสดงความคิดเห็น อภิปรายในปัญหาทั่วไปที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 101) ครูควรเดินตรวจตราและแนะแนวทางให้แก่เด็กเรียนอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ แต่พยายามเปิดโอกาสให้ทำงานอย่างอิสระ (นิรมล สวัสดิบุตร 2528 : 64-65) เมื่อมีความจำเป็นต้องวิจารณ์ ควรใช้คำวิจารณ์ที่มีเหตุผลในลักษณะการติเพื่อก่อ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าครูสนใจและให้ความจริงใจต่องานของตน เด็กจะมีความเชื่อถือในครู และมีความภูมิใจในงานของตนเมื่อได้รับความใส่ใจจากครู (Eisner 1973-1974 อ้างถึงใน มะลิจิตร เอื้ออานันท์ 2530 : 47) ข้อปฏิบัติดังกล่าวนี้ตรงกับหลักการจิตวิทยาการสอนที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดผลดีในบรรยากาศที่เด็กรู้สึกว่าตนมีความปลอดภัย ได้รับความรัก ได้รับการยกย่องนับถือ ประสบความสำเร็จ (นาฏเจลิยว สุมาวงศ์ 2509 อ้างถึงใน เกษม สุตหอม และคณะ 2516 : 157)

6. การสาธิตและการนำเสนอตัวอย่าง

การสาธิต หมายถึง การแสดงขั้นตอนการทำงานให้เด็กดู อาจทำให้ดูที่ละขั้นแล้วจึงให้เด็กทำตามหรือทำให้ดูตั้งแต่ต้นจนจบจึงให้ทำตามก็ได้ ในบางครั้งครูอาจนำเสนอขั้นตอนการทำงานด้วยรูปภาพหรือภาพยนตร์ วีดีโอเทปก็ใช้ได้เช่นกัน แต่มีข้อควรคิดสำหรับครูว่า ครูต้องใช้การสาธิตเพื่อเป็นการให้หลักการในการทำงานศิลปะเท่านั้น ไม่ได้ให้ทำงานอย่างที่ครูทำให้ดู (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร 2525 : 109) และครูไม่จำเป็นต้องแสดงให้เด็กเห็นว่าครูเขียนอย่างไรหรือมีกลวิธีปลุกย่อยอย่างไร เพราะเด็กบางคนอาจยึดติดอยู่กับวิธีการที่ครูสาธิตให้เห็น (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 101) ในกรณีของการนำเสนอตัวอย่างของผลงาน ครูไม่ควรนำมาให้ดูมากเกินไปจนเด็กเกิดความสับสนในจิตใจ หรือน้อยเกินไปจะทำให้เด็กยึดติดอยู่กับรูปแบบของตัวอย่าง ทำให้ขาดอิสระในความคิด (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 124) คร.โคแนนท์ และ แรนดัล (Conant and Randall 1963 : 131 อ้างถึงใน วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ 2529 : 2) กล่าวว่า ถ้าเด็กถามว่า จะเขียนภาพนกได้อย่างไร ครูควรแนะนำให้เด็กดูภาพนก สังเกต พิจารณา รวมทั้งเปรียบเทียบรูปลักษณะของนกกับสัตว์อื่นและถ้าสามารถสัมผัสได้ก็ยิ่งดี แล้วให้เด็กเขียน

ความความเข้าใจของเด็ก แต่ครูไม่ควรนำภาพคนที่ผู้ใหญ่เขียนอย่างซับซ้อน สวยงามมาให้เด็กดู เพราะอาจเพิ่มความสับสนให้แก่เด็กยิ่งขึ้น ถ้าเด็กยังเขียนไม่ได้ก็ให้เด็กทำกิจกรรมอื่นที่ง่ายขึ้น เช่น ทักกระดาษเป็นนก บันทึนเป็นนก แล้วจึงเขียนใหม่จากงานที่เด็กทำ ซึ่งคำกล่าวนี้นตรงกับหลักการจิตวิทยาการสอนที่ว่า การสอนจะได้ผลดีเมื่อผู้เรียนได้มีประสบการณ์ ด้ยการใช้ประสาทสัมผัสหลายด้านรวมกัน (นาฏเจลิยว สุมาวงศ์ 2509 อ้างถึงใน เกษม สุตหอม และคณะ 2516 : 159)

7. การให้ความสนใจต่อกระบวนการทำงานและผลงาน

ครูผู้สอนควรจัดหาวัสดุหลายอย่างไว้ให้เพียงพอ เพื่อช่วยให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมหลายชนิด เป็นการช่วยให้เด็กได้ทำกิจกรรมตามความต้องการได้มากขึ้น (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 108) เด็กจะได้เรียนรู้ด้ยการค้นคว้า ทดลองและเลือกสรรค์ เลือกกระบวนการทำงานให้เหมาะสมกับความคิดและวัสดุเหล่านั้นและทำงานออกมาเป็นผลสำเร็จได้ (วิรุฬ ตั้งเจริญ 2526 : 101) ทั้งกระบวนการทำงานและผลงานสำเร็จรูปเป็นสิ่งที่ครูจะต้องพิจารณาควบคู่กันไป (Eisner 1973-1974 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2530 : 47) เพราะผลงานจะเป็นตัวบอถึงกระบวนการทำงานของเด็ก และกระบวนการทำงานจะดีขึ้นถ้าครูสนใจในผลงานที่ออกมา เช่นเดียวกันผลงานจะดีขึ้นเมื่อครูให้ความสนใจต่อกระบวนการทำงาน ครูไม่ควรทำหน้าที่เพียงการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมเท่านั้น แต่ครูจะต้องมีส่วนช่วยในการ ชี้ และ แนะ ให้เด็กมีการพัฒนาความสามารถในการ มอง และ เห็น อันจะทำให้เด็กได้พัฒนา "การเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ" ข้อปฏิบัตินี้ตรงกับหลักการจิตวิทยาการสอนที่ว่า การสอนจะได้ผลดีครูจะต้องช่วยเด็กหาให้พบว่าเด็กต้องการอะไรที่เขาเห็นว่าสำคัญ เมื่อเขาเกิดความต้องการขึ้นแล้วเขาควรจะทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้ดังต้องการ ถ้ากิจกรรมใดทำแล้วไม่ได้ผลดังมุ่งหมาย ก็ให้เขาแก้ไขดัดแปลงกิจกรรมนั้นเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามต้องการ ให้เด็กตระหนักว่าการกระทำของเขาเองที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นั้นเป็นการเรียนรู้ (นาฏเจลิยว สุมาวงศ์ 2509 อ้างถึงใน เกษม สุตหอม และคณะ 2516 : 158)

8. การยอมรับในตัวเด็ก

หลักจิตวิทยาถือว่าคนทุกคนมีความแตกต่างกัน (Individual Difference) ดังนั้นในการสอนศิลปะศึกษาศูจึงจำเป็นต้องยอมรับว่า ผลงานและกระบวนการทำงานของเด็ก

แต่ละคนย่อมเป็นไปตามความคิดและความสามารถของเด็ก ครูควรส่งเสริมและแสดงออกถึง การยอมรับด้วยการไม่แสดงท่าที หรือการใช้คำพูดที่บ่งบอกว่า เด็กทำงานใช้ไม่ได้ ทำงาน สู้เพื่อนไม่ได้ เพราะเด็กจะมีความรู้สึกไวต่อการแสดงออกของผู้ใหญ่ ในกรณีที่เด็กขอร้อง ให้ช่วยเหลือ ครูไม่ควรเข้าไปแก้ไขตัดแปลงงานของเด็ก แต่ครูอาจจะทำด้วยการยกตัวอย่าง กว้าง ๆ หลายแง่มุม เพื่อเป็นแนวทางให้เด็กได้มองเห็นหนทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง การ เข้าไปแก้ไขผลงานของเด็กจะทำให้เด็กหมดความภาคภูมิใจในงานนั้น ๆ และลดความเชื่อมั่น ในตนเองลงไป (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 101) เพราะครูได้แสดงให้เห็นว่า งาน ของเด็กเป็นงานที่ไม่ดีควรแก้ไขตามที่ครูต้องการ

9. การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคล

เด็กทุกคนย่อมมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติ ดังนั้นในการเรียนการสอน ศิลปศึกษาซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กแต่ละคนโดยอาศัยกิจกรรมทาง ศิลปะ ครูจึงต้องหาทางให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในแนวทางของเด็กเอง ส่งเสริมให้ มีโอกาสได้ทำในสิ่งที่เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการ (Yochin 1967 : 123) ครูผู้สอนจึงควรดูแลให้เด็กได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยความพยายามของตัวเอง กล้าคิด กล้า ตัดสินใจ การทำงานศิลปะเลียนแบบเพื่อนหรือใช้สมุดแบบฝึกหัดจะทำให้เด็กขาดความคิดที่ เป็นของตน เป็นผลให้ขาดความเชื่อมั่น (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 101) ครูจึงควรให้ ความเป็นอิสระในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และสร้างสรรค์ตามการเรียนรู้ของเขา ส่งเสริม ลักษณะงานเฉพาะตัวและการนำเอาความรู้เก่ามาประยุกต์เข้ากับความรู้ใหม่ (ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 121)

10. การสร้างบรรยากาศที่ดี

การดำเนินกิจกรรมภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมเป็นหนทางให้ผลของกิจกรรม นั้นดีไปด้วย ในการเรียนการสอนศิลปศึกษาก็เช่นกัน ครูควรสร้างบรรยากาศที่รื่นรมย์และ เป็นกันเอง ปราศจากบรรยากาศของความเป็นเผด็จการ เพราะจะมีผลกระทบต่อ การทำงานศิลปะของเด็ก เมื่อเด็กรู้สึกว่าคุณเองมีอิสระมีความปลอดภัย เด็กก็พร้อมที่จะคิด จินตนาการและแสดงออกอย่างเต็มความสามารถ ครูต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้พูด แสดง ความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ เพราะจะทำให้ครูเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของเด็ก อันจะ เป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนวทางแก้ปัญหาและเป็นการฝึกการใช้เหตุผล ฝึกความเชื่อมั่น

ไปพร้อมกัน (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526 : 101) การพูดของเด็กจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่า โดยเฉพาะที่ออกมาจากความคิดของเขาเอง จึงควรสนับสนุนในสิ่งที่เด็กพูด ส่วนการพูดของครูจะมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อมเพราะจะเป็นการสร้างความรู้และทัศนคติบางอย่างของเด็กได้ ถ้าเด็กมีทัศนคติที่ดีต่อครู จะเกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของเด็กได้เช่นกัน การกำหนดกฎระเบียบในห้องเรียนควรมีการปรับตัวซึ่งกันและกันให้ยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย แต่ควรสร้างความรู้สึที่ดีต่อกันมากกว่าการสร้างกฎระเบียบ (อำไพ ติรณสาร 2530 : 60-62) อย่างไรก็ตามครูต้องระวังที่จะไม่ทำให้ห้องเรียนมีบรรยากาศที่โกลาหล

11. การจัดนิทรรศการ

โดยธรรมชาติของเด็กนั้น นอกจากจะมีความพึงพอใจในผลงานของตนแล้วยังมีความต้องการให้บุคคลอื่นยอมรับในผลงานของตนอีกด้วย (ประเทิน มหาพันธ์ 2531 : 170) ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องสนับสนุนในกิจกรรมนี้ ด้วยการจัดแสดงผลงานศิลปะในโรงเรียน หรือการให้เด็กได้อธิบายผลงานของตนให้เพื่อนฟัง เพื่อเป็นการแสดงแนวคิดของตนแก่ผู้อื่น ฝึกการอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในผลงานของตน และฝึกการยอมรับคำวิจารณ์ของคนอื่นด้วย (จำเริญ ให้อยู่ไทย 2526 : 144) แต่สิ่งที่ครูพึงระมัดระวังมิให้การแสดงผลงานกลายเป็นการแข่งขันกัน เพราะเด็กบางคนที่ไม่สามารถทำงานได้ดีเท่าคนอื่นอาจเกิดความท้อแท้และเป็นปมด้อยได้

12. การทำความสะอาด

การปฏิบัติกิจกรรมศิลปะอาจทำได้ทั้งในห้องเรียน โรงอาหาร สนามหญ้า ใต้ร่มไม้ ฯลฯ เมื่อทำงานเสร็จแล้วจะต้องให้นักเรียนทำความสะอาดบริเวณ เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ โดยให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน การกระทำดังกล่าวนี้เป็นการฝึกหัดความรับผิดชอบและการรักษาความสะอาด (วิชาการ, กรม 2524 : 113)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวัดผลและประเมินผลศิลปศึกษา

การศึกษาแขนงใดก็ตาม ถ้าดำเนินการสอนไปโดยไม่มีการประเมินผลสิ่งที่ทำไปแล้ว ผู้สอนจะไม่สามารถทราบได้ว่าการสอนของตนเองนั้นมีสิ่งใดที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ หรือมีข้อบกพร่อง ส่วนใดที่ควรที่จะเพิ่มเติม การประเมินผลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพราะจะเป็นสิ่งสะท้อนความก้าวหน้าของวิชานั้น ๆ ซึ่งรวมในทุกด้าน เช่น ด้านตัวครูผู้สอน ด้านหลักสูตร กิจกรรมและผู้เรียน

ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาปริมาณแทนคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือแทนพฤติกรรมหรือสมรรถภาพของบุคคล โดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัดและผลของการวัดจะออกมาเป็นตัวเลขหรือคะแนนว่า มีจำนวนหรือปริมาณเท่าใด (จำนง พรายแยมแซ 2529 : 4)

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยเพื่อตีราคา หรือสรุปคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูล หรือรายละเอียดจากการวัดผล จากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา (จำนง พรายแยมแซ 2529 : 4)

การประเมินผลจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากการวัดผล กล่าวคือ เมื่อวัดได้ปริมาณที่แสดงผลสัมฤทธิ์ของบุคคลออกมาเป็นตัวเลขหรือคะแนนแล้ว ก็จะนำคะแนนนั้นมาพิจารณาตีความ สรุปออกมาเพื่อหาคุณค่าหรือคุณภาพ (Worth or Quality) ของนักเรียน คนใดคนหนึ่งว่ามีความรู้และทักษะเพียงใด มีจุดเด่น จุดด้อยในด้านใดบ้าง ผลการเรียนรู้ อยู่ในระดับใด (Chapman 1978 : 384) การประเมินผลที่ดีจะขึ้นอยู่กับ การวัดผลที่มีประสิทธิภาพและวิจารณ์มาตรฐานที่ถูกต้องของผู้ประเมิน (วรสุตา บุญยไวโรจน์ 2526 : 254) แต่ทั้งการวัดผลและการประเมินผลจะมีวัตถุประสงค์ร่วมกันอยู่ 2 ประการ คือ การมุ่งรักษามาตรฐานของการเรียนการสอนกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน การเน้นหนักในทางด้านใดด้านหนึ่งจะถือว่ายังไม่มีความสมบูรณ์พอ (สมทวัง พิธิยานุวัฒน์ 2530 : 44-45)

การวัดผลและประเมินผลทั่วไป

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการวงกลมของการเรียนการสอน อยู่ระหว่าง จุดประสงค์กับกิจกรรมการเรียน หมายถึง จุดประสงค์ของการเรียนการสอนจะเป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมและแนวทางในการประเมินผล การเรียนการสอนจะด้อยประสิทธิภาพ ถ้าไม่มีจุดประสงค์ในการสอน และถ้าไม่มีการประเมินผลก็ไม่น่าเชื่อว่า จะปรับปรุงจุดประสงค์ของการเรียนการสอนและวิธีการสอนได้อย่างไร ข้อมูลย้อนกลับจากการประเมินผลจะช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนโดยตรง (กาญจนา คุณารักษ์ 2527 : 148-149) ด้วยเหตุนี้ เมื่อการเรียนการสอนได้สิ้นสุดลง ครูผู้สอนควรจะให้ทำการประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อตรวจดูว่า ได้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้เพียงใด หากมีข้อบกพร่องตรงไหนก็ควรหาทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนที่จะมีขึ้นในครั้งต่อไปได้ผลดียิ่งขึ้น (สังค อุทรานันท์ 2529 : 99)

ประโยชน์ของการวัดและประเมินผล

สุจินต์ วิศวธีรนนท์ (2526 : 230-231) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอนมีประโยชน์ 2 ประการ คือ ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนทั้งต่อผู้เรียนและต่อผู้สอน กับประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ทั้งในด้านผู้เรียนและด้านผู้สอน คือ

1.1 ด้านผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ความสามารถของตนเอง โดยเปรียบเทียบกับจุดประสงค์ของการสอนว่า ตนเองบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ มีอะไรจะต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจัดว่าเป็นการสร้างแรงจูงใจและเป็นการสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กรู้จักสำรวจตนเองและประเมินตนเองอยู่เสมอ

1.2 ด้านผู้สอน จะทำให้ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนจะมีการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดและปรับปรุงจุดประสงค์ ปรับปรุงวิธีการจัดกิจกรรมให้ดีขึ้น แบ่งกลุ่มนักเรียนได้เหมาะสม แก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนได้ตรงจุดและช่วยในการรายงานผลการเรียนให้แก่ผู้ปกครองได้อย่างมีหลักเกณฑ์

2. ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ทั้งในด้านการแนะแนวและการบริหาร คือ

2.1 ด้านการแนะแนว จะทำให้ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ตลอดจนปัญหาและข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือในการปรับตัว ช่วยในการสำรวจความถนัดและความสนใจ ช่วยในการแนะแนวด้านการเรียนและอาชีพ ช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนเห็นปัญหาร่วมกันและร่วมมือกันในการแก้ปัญหา

2.2 ด้านการบริหาร จะช่วยทำให้คัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาได้อย่างถูกต้อง ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการเรียนการสอนเพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไป ช่วยให้ผู้รู้ถึงสถานภาพทางการศึกษาที่แท้จริงของสถานศึกษาและช่วยในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนอีกด้วย

หลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2522 : 12-15) ได้กล่าวว่า ในการวัดผลและประเมินผลที่จะให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยหลักการซึ่งประกอบด้วย

1. กำหนดจุดประสงค์ในการวัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอน พร้อมทั้งให้คำนิยามของสิ่งที่ต้องการวัดภายในขอบข่ายของเป้าหมายการศึกษา ในรูปของพฤติกรรมของผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน

2. เลือกแนวคิดและปรัชญาการวัดให้เหมาะกับจุดประสงค์และสิ่งที่มุ่งจะวัดตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1 (แนวคิดการวัดแบบอิงกลุ่มและอิงเกณฑ์)

3. เลือกหรือสร้างเครื่องมือ หรือแบบสอบถามตามแนวคิด หรือปรัชญาการวัดในข้อ 2 เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนและประสิทธิภาพของการสอน

4. การวัดผลการเรียนรู้หรือการเรียนการสอนที่จะให้ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทุกด้านตามจุดประสงค์ของการสอน จำเป็นต้องใช้เทคนิคการวัดหลายวิธีประกอบกัน เพราะเทคนิคการวัดผลหรือเครื่องมือแต่ละประเภทมีข้อจำกัด

5. การวัดผลการเรียนการสอนเป็นการวัดทางอ้อม และสิ่งที่วัดได้เป็นเพียงตัวอย่างของพฤติกรรม ความรู้ ทักษะหรือเจตคติของผู้เรียนเท่านั้น เพื่อความถูกต้องของ

สิ่งที่ต้องการวัด ผู้สอนจะต้องเลือกใช้เทคนิคหรือเครื่องมือที่เหมาะสมหลายประเภทและวัดหลายครั้ง เพื่อจะได้คะแนนพฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้ ทักษะและเจตคติอย่างถูกต้อง

6. ผู้สอนควรตระหนักถึงจุดเด่น จุดด้อยของเทคนิคหรือเครื่องมือแต่ละประเภท เพื่อจะได้เลือกใช้เครื่องมือหรือเทคนิคเหล่านั้นได้ถูกต้อง อันจะนำมาซึ่งความถูกต้อง แม่นตรงของข้อมูลที่ได้วัดได้

7. การแปลความหมายข้อมูลที่วัดได้ หรือคะแนนตามแนวของการวัดควรนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และแนวทางในการตัดสินใจอื่น ๆ เช่น การคัดเลือกบุคลากร การปรับปรุงหลักสูตร เป็นต้น

จากหลักการในข้อที่ 2 ที่กล่าวถึงแนวความคิดการวัดแบบอิงกลุ่มและอิงเกณฑ์นั้น ผู้สอนจะเลือกใช้วิธีใดก็ได้ให้เหมาะกับจุดประสงค์ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2530 : 48-52) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวัดผลทั้งสองแบบไว้ดังนี้

การวัดผลแบบอิงกลุ่ม (Norm-Referenced Measurement) หมายถึง การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนแต่ละคนแล้วเปรียบเทียบกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในกลุ่มเดียวกันว่า มีผลสัมฤทธิ์มากหรือน้อยกว่าร้อยละของกลุ่มเท่าไร การวัดแบบนี้มุ่งวัดความแตกต่างระหว่างผู้เรียน จัดเป็นแรงกระตุ้นอันสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบแข่งขันระหว่างผู้เรียนด้วยกันว่าใครเก่ง ใครอ่อน เรียนได้สำเร็จในระดับใด การวัดผลแบบอิงกลุ่มนี้จะมุ่งจัดอันดับความสามารถของผู้เรียนโดยการเปรียบเทียบกับกลุ่มมากกว่าการวัดว่าผู้เรียนได้เรียนรู้หรือมีความสามารถด้านใดบ้าง

การวัดผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced Measurement) หมายถึง การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนแต่ละคนแล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งที่จะวัดว่าผู้เรียนสามารถหรือไม่สามารถทำอะไรได้บ้าง อีกทั้งเป็นการวัดที่มีได้ตีความหมายของคะแนนโดยการเปรียบเทียบกับคะแนนของนักเรียนร่วมชั้น ดังนั้น การวัดผลแบบอิงเกณฑ์จึงมุ่งผลักดันให้เกิดการเรียนรู้แบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทุกคนต่างแข่งกับเกณฑ์มากกว่าการแข่งขันกับคนอื่น ประโยชน์ของการวัดผลแบบอิงเกณฑ์นี้ เป็นการวัดผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และปรับปรุงหลักสูตร

ประเภทของการประเมินผล

การประเมินผลไม่เหมือนกับการวัดผลหรือการจัดอันดับ (Measurement or Grading) เพราะการวัด คือ การกำหนดตัวเลขหรือตัวอักษรมาเป็นรหัสแสดงผลสัมฤทธิ์ของบุคคล แต่การประเมินผลเป็นการกำหนดคุณค่าหรือคุณภาพของบุคคล (Worth of Quality) (Chapman 1978 : 384) ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กำหนดให้มีการประเมินผลการเรียนเป็น 2 แบบ คือ

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน (Formative Evaluation) มีจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อค้นหาว่า นักเรียนได้เรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปมากน้อยเพียงใดในหน่วยการเรียนหนึ่ง ๆ และมุ่งประเมินครูว่า ได้จัดประสบการณ์การเรียนให้นักเรียนได้เหมาะสมเพียงใด แล้วนำผลของการประเมินไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงการเรียนของเด็กหรือการสอนของครู การประเมินผลประเภทนี้อาจเรียกว่าการประเมินผลย่อยก็ได้ ประกอบด้วยการประเมินผลนักเรียนก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียนและการประเมินผลปลายภาค (วรสุตา บุญไวโรจน์ 2526 : 255-257)

2. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน (Summative Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินเพื่อเลื่อนชั้นเรียน มีกำหนดไว้ 2 แบบ คือ การประเมินผ่านจุดประสงค์การเรียนที่กำหนดไว้เป็นส่วนรวมของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ และการประเมินผลปลายปีซึ่งจะมีเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 เท่านั้น เป็นการประเมินผลโดยส่วนรวม เมื่อสอนถึงสิ้นปีการศึกษาแล้วนักเรียนมีความรู้ ความสามารถเป็นส่วนรวมในแต่ละกลุ่มประสบการณ์เพียงใด ทั้งนี้เพื่อนำผลการประเมินทั้งสองแบบนี้ไปประกอบการพิจารณาตัดสินผลการเรียนของนักเรียนต่อไป (วรสุตา บุญไวโรจน์ 2526 : 255-257)

เทคนิคในการวัดและประเมินผล

ในแผนการสอนของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้มีการเสนอเทคนิคในการวัดผลและประเมินผลทางการเรียนการสอนไว้เป็น 4 แบบ คือ

1. การสังเกต (Observation) หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมของเด็ก

ครูที่จะศึกษาพฤติกรรมของเด็กจะเริ่มต้นด้วยการตั้งจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่า ต้องการจะทราบสิ่งใดและในปริมาณเท่าใด แล้วจึงเตรียมจัดแบบฟอร์มสำหรับบันทึกพฤติกรรมของนักเรียน การใช้แบบฟอร์มในการสังเกตจะทำให้มีความแน่นอนไม่ขาดตกบกพร่อง

2. การสัมภาษณ์ (Interview) หมายถึง การสนทนาแบบมีจุดมุ่งหมายแน่นอน อาจใช้ตรวจสอบความรู้ทั่วไป ความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด การสัมภาษณ์นี้อาจทำได้ทั้งมีแบบฟอร์มคำตอบซึ่งเตรียมไว้ทั้งคำถามและคำตอบให้เลือก หรืออาจเตรียมเฉพาะคำถามก็ได้ ส่วนอีกแบบหนึ่งนั้นจะเป็นแบบไม่มีฟอร์มคำถาม ในแบบหลังนี้จำเป็นต้องสัมภาษณ์โดยผู้ที่มีประสบการณ์มากเท่านั้น

3. การตรวจผลงาน (Checking) หมายถึง การตรวจผลการปฏิบัติงานของนักเรียน จะทำให้ครูทราบความก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคน หลักสำคัญในการตรวจผลงานคือ ก่อนตรวจผลงานครูจะต้องวางเกณฑ์ไว้ล่วงหน้าก่อนที่นักเรียนจะเริ่มลงมือทำงาน ตัวอย่างของเกณฑ์ได้แก่ ความถูกต้อง ประโยชน์ใช้สอย ประหยัดและสวยงาม ฯลฯ

4. การทดสอบข้อเขียน (Test) หมายถึง การใช้ข้อสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง หรือเป็นข้อสอบมาตรฐานของกลุ่มโรงเรียน ของอำเภอ ใช้เพื่อตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์และอื่น ๆ ได้หลายแง่หลายมุม การใช้ข้อทดสอบนี้มีอยู่ 2 แบบ คือ ข้อทดสอบแบบอัตนัยหรือเจตนาวิสัย (Subjective) และข้อทดสอบแบบปรนัยหรือวัตถุวิสัย (Objective) ข้อทดสอบทั้งสองแบบนี้ต่างมีข้อดีข้อเสีย จำเป็นจะต้องพิจารณาด้วยว่าลักษณะของเนื้อหาวิชาเช่นนี้ควรจะเลือกใช้ข้อทดสอบแบบใดจึงจะเหมาะสม หรือจะใช้ผสมกันก็ได้

เทคนิคในการวัดและประเมินผลดังที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเทคนิคที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป แต่ละเทคนิคต่างมีจุดเด่นและจุดด้อยในตัวเอง ดังนั้น ครูผู้สอนจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาจุดเด่นจุดด้อยเหล่านี้ เพื่อการเลือกใช้ให้ถูกต้องคือ สามารถประเมินได้ครบทุกด้านทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติไปพร้อมกัน การประเมินเพียงความสามารถในการจดจำเนื้อหาวิชาได้มากถือว่าไม่เป็นการเพียงพอ เพราะคนที่เก่งหรือสมบูรณ์ในสิ่งคมปัจจุบันต้องเป็นคนที่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีและปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การประเมินผลในลักษณะเช่นนี้จัดว่าเป็นการประเมินผลคนทั้งคน จึงต้องรู้จักเลือกใช้เทคนิค

การประเมินผลได้อย่างเหมาะสม (วิชัย ราษฎร์ศิริ 2524 : 80)

การวัดผลและประเมินผลศิลปศึกษา

ผลงานศิลปะเป็นผลจากการที่แต่ละบุคคลดึงเอาการรับรู้ ความประทับใจที่ได้จาก ประสบการณ์ในอดีตถ่ายทอดออกมาเป็นรูปตามความคิดและความสามารถที่ตนเองมีอยู่ ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่จะให้ผลงานศิลปะนั้น ๆ มีลักษณะที่เหมือนกันแม้จะได้รับการสอนแบบเดียวกัน ก็ตาม ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การวัดและประเมินผลทางศิลปศึกษาเป็นเรื่องยาก แต่ถึง อย่างไรก็ตามครูผู้สอนก็จำเป็นต้องทำการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่า การเรียน ศิลปศึกษาของนักเรียนเป็นไปตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายเอาไว้หรือไม่ (นิรมล ศีรณสาร สวัสดิบุตร 2525 : 144)

การวัดผลศิลปศึกษา

จุดประสงค์เฉพาะของการเรียนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาไม่ได้เน้นที่ความรู้ ความเข้าใจเหมือนกับวิชาอื่น ๆ แต่ได้เน้นให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์แบบในการดำรงชีวิตมากขึ้น นอกจากจะส่งเสริมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แล้ว ยังช่วยปลูกฝังค่านิยม รสนิยมที่ดี สุนทรียภาพและการนำประโยชน์ของความงามมาใช้ให้ตนเองมีความสุขตามอัธยาศัย (สุลักษณ์ ศรีบุรี 2530 : 58) เนื้อหาวิชาของศิลปศึกษาจึง เป็นการให้ความรู้ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Knowledge) มิใช่เป็นความรู้ในเชิง ปริมาณ (Quantitative Knowledge) ด้วยเหตุนี้เองการวัดผลในทางศิลปศึกษาจึงควรมีลักษณะยืดหยุ่น ไม่เที่ยงแท้แน่นอนเช่นวิชาอื่น ครูผู้สอนจึงควรรู้ใช้เทคนิควิธีในการวัดผลหลาย วิธีประกอบกันและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ (เลิศ อานันท์นะ 2518 : 65)

จากการพิจารณาวิธีการวัดผลของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จะพบว่า มีการใช้ เทคนิคการสังเกตโดยใช้แบบสำรวจรายการและการจัดอันดับคุณภาพมากที่สุด ส่วนเทคนิค การใช้แบบทดสอบมีน้อย ทั้งนี้เพราะกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมิได้เน้นเพื่อทดสอบความรู้ ความจำ แต่เน้นว่าทำอย่างไรผู้เรียนจึงจะเกิดคุณธรรมขึ้นในจิตใจของเขาได้ ดังนั้น การวัดผลจึงมุ่งเน้นไปในทางการสังเกตพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกเป็นส่วนมาก (จันทนา ตั้งสุวรรณพานิช 2526 : 73) ศิลปศึกษาซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มประสบการณ์ก็ใช้หลักนี้

เช่นกัน คือ มีการวัดผลทางด้านพฤติกรรมและด้านกิจกรรม การวัดผลด้านพฤติกรรมหมายถึง การพิจารณาพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคลว่ามีความพร้อม หรือมีความสนใจในการเรียน มากน้อยเพียงใด ส่วนการวัดผลด้านกิจกรรมจะเป็นการพิจารณาจากผลงานที่ได้กระทำขึ้น ประกอบด้วย การรายงานและการอภิปราย

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการวัดผลทางศิลปศึกษาก็เพื่อวัดความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้น จากการเรียนและการทำกิจกรรมศิลปะ ด้วยการสังเกตจากพฤติกรรมและจากผลงานศิลปะ นั้นเอง ดังนั้น เมื่อผู้สอนมีความจำเป็นต้องแสดงผลของการวัดออกมาเป็นเกรด ก็ต้องอาศัย ความเจริญงอกงามของเด็กแต่ละคนมาเป็นพื้นฐานในการให้เกรดนั้น ๆ (สุลักษณ์ ศรีบุรี 2529 : 1)

เทคนิคการวัดผลศิลปศึกษา

จากการศึกษาแผนการสอนและคู่มือครู เกี่ยวกับการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เฉพาะศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ให้ความเห็นว่า หลักสูตรได้กำหนดให้ใช้เทคนิคการวัดผล 2 แบบด้วยกัน คือ การสังเกตพฤติกรรมกับการตรวจผลงานภาคปฏิบัติ ในระดับประถมศึกษาตอนปลายบางกิจกรรมได้เพิ่มเติมเทคนิคการวัดผลแบบสัมภาษณ์ไว้ด้วย สาเหตุที่มีการ กำหนดเทคนิคการวัดผลเพียง 2 แบบ เป็นเพราะจุดประสงค์ของการเรียนการสอนศิลปศึกษา มิได้เน้นด้านความรู้และความจำ แต่เน้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่ต้งามและพัฒนาตนเองใน ด้านต่าง ๆ โดยใช้กิจกรรมศิลปะ

1. การสังเกตพฤติกรรม เป็นการสังเกตนักเรียนว่า ได้มีการแสดงออกถึง พฤติกรรมตรงตามจุดประสงค์หรือคุณสมบัติที่ต้องการ เน้นหรือไม่ในแต่ละคาบเวลาเรียน ซึ่งครู จะบันทึกไว้ ถ้ามีพฤติกรรมดังกล่าวถึงจะ "ผ่าน" จุดประสงค์นั้น ๆ แบบบันทึกการสังเกต พฤติกรรมอาจทำเป็นแบบสำรวจรายการ หรือแบบการจัดอันดับคุณภาพ ตัวอย่างของพฤติกรรม ที่จะต้องสังเกตมีดังนี้

1. การจัดเตรียมสื่อการเรียนเพื่อความพร้อมที่จะเรียน
2. วิธีการแก้ปัญหาในการทำกิจกรรมและอื่น ๆ
3. การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

4. การแสดงความคิดเห็นและการอธิบายเกี่ยวกับผลงาน
 5. การรู้จักเก็บรักษา ทำความสะอาดอุปกรณ์ในการเรียนและการรักษาความสะอาดของบริเวณที่ทำงาน
 6. ความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำกิจกรรม
- ฯลฯ

2. การตรวจผลงานภาคปฏิบัติ เป็นการวัดผลจากผลงานที่เด็กได้ทำขึ้น ครูควรพิจารณากว้าง ๆ โดยยึดหลักดูความก้าวหน้าเป็นสำคัญในการตรวจผลงานครูจะดูตามลำดับดังนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์ เช่น ความแปลกใหม่ของรูปแบบหรือการเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสม
 2. การสื่อความหมายในผลงานนั้น มีความชัดเจนหรือไม่เพียงใด
 3. ความสะอาดเรียบร้อย
- ฯลฯ

(วิชาการ, กรม 2526 : 190)

การประเมินผลศิลปศึกษา

การประเมินผลศิลปศึกษาจะเป็นการตรวจสอบว่า การแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนได้พัฒนาการไปในระดับที่น่าพอใจหรือไม่ เพียงใด โดยครูเป็นผู้กำหนดเกณฑ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด (เลิศ อำนันทะ 2526 : 444) แต่ครูผู้สอนพึงตระหนักว่า การประเมินผลทางศิลปศึกษานั้นจะเป็นเรื่องของการช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางศิลปะต่อไปมากกว่าการทำให้เด็กเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย เป็นการช่วยให้เด็กมีชีวิตชีวาและเจริญเติบโตอย่างมีความสุข มากกว่าการประเมินว่าเด็กเป็นศิลปินหรือเป็นช่างเพียงใด การให้คะแนนผลงานแต่ละชิ้นเป็นเพียงผลของการประเมินเท่านั้น แต่ไม่ใช่เป็นความมุ่งหมายที่สำคัญ เพราะความมุ่งหมายที่แท้จริงของการประเมินผลคือ การทำให้ขบวนการของการศึกษามีความสมบูรณ์โดยผ่านกิจกรรมศิลปศึกษา(ประเทิน มหาจันทร์ 2531 : 137)

การประเมินผลศิลปศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนและสิ่งที

เกี่ยวข้องกับต่าง ๆ อย่างละเอียด เพื่อจะได้นำบันทึกข้อมูลเหล่านี้มาประเมินผลอีกครั้งหนึ่ง
 แชนแมน (Chapman 1978 : 392-401) ได้นำเสนอวิธีการรวบรวมข้อมูลเอาไว้
 ดังนี้

1. ทำกล่องเก็บผลงาน 2 มิติ (Portfolios) เป็นกล่องแยกเก็บผลงานของเด็กแต่ละคน เพื่อเด็กและครูจะได้ศึกษาความก้าวหน้าทางศิลปะของเด็กแต่ละคนได้ ส่วนงานที่เป็น 3 มิตินั้นจะเก็บเป็นภาพขาวดำ สี หรือสไลด์
2. การทำบันทึก เป็นการบันทึกด้วยวิธีการ 3 แบบ คือ ให้นักเรียนบันทึกเป็นข้อเขียนเกี่ยวกับประสบการณ์ทางศิลปะของตนเอง นักเรียนบันทึกเป็นเทปที่เป็นการพูดเกี่ยวกับประสบการณ์ในการสร้างสรรค์และการดูงานศิลปะ เทปนี้สามารถเปิดฟังเป็นการทบทวนสำหรับนักเรียนและเป็นการประเมินของครูเกี่ยวกับเจตคติและความเข้าใจของนักเรียนได้ อาจบันทึกเป็นภาพยนตร์หรือวีดีโอเทปเกี่ยวกับการทำงานหรือการอภิปรายของนักเรียน
3. การสัมภาษณ์และการสังเกต เป็นรายการคำถามที่ทำขึ้นเพื่อให้เด็กตอบ และการสังเกตเป็นสิ่งที่ครูใช้สังเกตพฤติกรรมของเด็ก ดังตัวอย่าง

รายการสัมภาษณ์ (Interview Schedule)

จุดประสงค์ การดูความสำเร็จส่วนบุคคลในการสร้างสรรค์ศิลปะ

	รับ	ปฏิเสธ	ความเห็น
1. ท่านทราบหรือไม่ที่ท่านต้องการทำอะไรก่อนการเริ่มต้นทำงาน มันเป็นอย่างไรร?			
2. ท่านเปลี่ยนแปลงแนวคิดหรือไม่ขณะที่ท่านกำลังทำงาน ทำไม?			
3. เมื่อทุกสิ่งไม่เป็นไปอย่างถูกต้อง ท่านรู้หรือไม่ว่าทำไม?			
4. เมื่อทุกสิ่งดำเนินไปอย่างถูกต้อง ท่านรู้หรือไม่ว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น			

รายการสังเกต
(Observation Schedule)

ชื่อ..... ชั้น..... วันที่

	บัน		ระบายนี่		พิมพ์ภาพ	
	ก	ข	ก	ข	ก	ข
1. การสัมผัสอย่างนุ่มนวล						
2. การสำรวจพื้นผิว						
3. การหยิบ, การถือ						
4. ความสนใจมีน้อย						
5. ความสนใจสูง						
6. ความเห็นเกี่ยวกับตัวเอง						
7. ความเห็นเกี่ยวกับคนอื่น						
8. คำถามเกี่ยวกับคนอื่น ๑						

4. การจดบันทึกสั้น (Anecdotal Record) เป็นการบันทึกรายละเอียดสั้น ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กที่น่าสังเกตและจดจำ ดังตัวอย่าง

รายการบันทึก
(Anecdotal Record)

ชื่อ	เด็กชายน้อย	มังมีศรีสุข	ชั้น	ป.4	ปี	2532
วันที่	พฤติกรรม		ความเห็น			
10 ม.ค. 32	น้อยกับพ่อแม่ไปพิพิธภัณฑ์และได้เห็นสิ่งโตหินกับภาพวาด		เป็นประสบการณ์ทางศิลปะครั้งแรก ภายนอกโรงเรียน			
4 มี.ค. 32	ต้องการวาดภาพโดยการใส่ขาที่ยังแต่กั้วเสื่อผ้าสกปรก		ครูให้เสื่อเก่า ๆ ไปหนึ่งตัว น้อยได้ทำงานวาดภาพเพียงครึ่งชั่วโมง ด้วย			

วันที่	พฤติกรรม	ความเห็น
8 พ.ค. 32	เลือกดินมาปั้นรูป ทำงาน ประมาณ 10 นาที เป็นรูปเด็ก และเตียงนอน ครั้นแล้วจึง ขยำดิน	สีชาวนนกระดาศสีน้ำเงินเป็นคนหิมะ 3 คน ดูเหมือนจะมีความสุขในผลงานตัวเอง แต่ก็กังวลเรื่องความสะอาด

5. แบบตรวจสอบรายการความสนใจ (Interest Checklist) เป็นเครื่องมือ
ช่วยให้ครูวัดเจตคติและความรู้ของนักเรียนได้ โดยไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นการทดสอบ
ดังตัวอย่าง

รายการความสนใจ
(Interest Checklist)

<u>ท่านชอบทำอะไรมากที่สุด</u>	<u>ข้าพเจ้าชอบทำงานด้วย</u>
วาดรูป _____	ดินสอ _____
ตัดกระดาษ _____	ชอล์ค _____
ระบายสี _____	ไม้ _____
พิมพ์ภาพ _____	ดิน _____
อื่น ๆ _____	อื่น ๆ _____
<u>ข้าพเจ้าชอบเรียนเกี่ยวกับ</u>	<u>ข้าพเจ้าต้องการให้ผลงานดู</u>
การวาดรูป _____	มีความรู้สึกเป็นพิเศษ _____
การดูงานศิลปะ _____	มีประโยชน์ต่อคนอื่น _____
การใช้ความคิด _____	คล้ายคลึงที่เคยเห็น _____
อื่น ๆ _____	อื่น ๆ _____

6. รายงานสรุป (Summary Report) จะนำมาใช้ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนได้เป็นระยะ และเป็นการประเมินพฤติกรรมโดยส่วนรวม ไม่ใช่เป็นพฤติกรรมใด ๆ เพียงอย่างเดียว ดังตัวอย่าง

รายงานสรุป
(Summary Report)

ชื่อ..... ชั้น..... ปี 2532

การพัฒนาตนเองในศิลปะ (เป็นการเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้)

_____ ได้ค้นพบความคิดของตนเองในการงานศิลปะ

_____ การเลือกใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ

_____ การรับรู้และการตอบสนองต่อรูปทรงทางศิลปะ

_____ การตัดสินคุณค่าของประสบการณ์ทางศิลปะ

การเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกทางศิลปกรรม (เป็นการเรียนรู้ "อย่างไร" และ "ทำไม")

_____ ศิลปินได้ค้นพบความคิดเพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะของตน

_____ ศิลปินกับการใช้วัสดุ

_____ มีความเชี่ยวชาญในการตอบสนองด้านศิลปะ

_____ มีความเชี่ยวชาญในการตัดสินงานศิลปะ

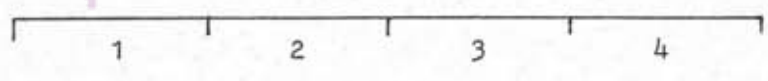
การเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะและสังคม (เป็นการเรียนรู้ "อย่างไร" และ "ทำไม")

_____ นักเรียนใช้วัสดุเพื่อการแสดงออก

_____ นักเรียนได้ตอบสนองต่อรูปทรงทางศิลปะ

_____ นักเรียนตัดสินรูปทรงทางศิลปะ

การประเมินผล

7. การทดสอบ (Tests) การทดสอบเป็นการวัดความจำข้อมูล ข้อเท็จจริง ความสามารถในการนำเสนอ การทดสอบนี้เหมาะที่จะเป็นการวัดความพร้อมทางสติปัญญา มากกว่า

นอกจากนี้แล้ว สุลักษณ์ ศรีบุรี (2529 : 1) ให้เสนอวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินผลไว้อีก 2 วิธี คือ

1. แบบรายงานความก้าวหน้า (Student Progress Report) เป็นแบบบันทึกความก้าวหน้าของนักเรียนในด้านต่าง ๆ โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานว่าอยู่ในระดับใด ดังตัวอย่าง

แบบรายงานความก้าวหน้า

(Student Progress Report)

ชื่อ..... ชั้น.....

ช่วงเวลาของการประเมิน.....

หัวข้อของการประเมิน	ต่ำกว่า มาตรฐาน	เท่ากับ มาตรฐาน	สูงกว่า มาตรฐาน
ความรู้ (Knowledge) เนื้อหาวิชา กระบวนการทำงาน องค์ประกอบศิลป์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียภาพ			
เจตคติ (Attitude) ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสนใจในศิลปะ ความขยันเอาใจใส่ การยอมรับรูปแบบต่าง ๆ ของศิลปะ			
ทักษะ (Skill) ความสามารถในการใช้วัสดุอุปกรณ์			

คำวิจารณ์.....

2. แบบประเมินผลตนเอง (Student Self-Evaluation) เป็นแบบฟอร์ม
ที่ใช้สำหรับนักเรียนในการประเมินผลตนเอง ดังตัวอย่าง

แบบประเมินผลตนเอง

(Student Self-Evaluation)

ชื่อ..... ชั้น.....
 โครงการ..... วันทำงานเสร็จ.....

1. ข้าพเจ้าคิดว่าโครงการนี้มีลักษณะ น่าเบื่อ _____ น่าตื่นเต้น
 2. ข้าพเจ้าพบว่างานโครงการนี้ ง่าย _____ ยาก
 3. ข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากโครงการนี้ มาก _____ น้อย
 4. งานชิ้นนี้เป็นผลงานของข้าพเจ้าที่ แย่ที่สุด _____ ดีที่สุด
 5. สิ่งสำคัญที่สุดที่ข้าพเจ้าได้รับจากงานนี้คือ _____

บันทึกข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเป็นข้อมูลที่ครูผู้สอนได้นำ
มาใช้ในการประเมินผลในขั้นสุดท้าย เมื่อได้แปลความแล้วครูจะได้ประเมินผลอีกครั้งหนึ่ง
ซึ่งการประเมินผลนี้จะทำได้เป็น 3 วิธีคือ (Chapman 1978 : 402-405)

1. การเปรียบเทียบกับผลงานในอดีตของนักเรียน (Comparison with
Student's Earlier Performance) วิธีนี้เป็นการประเมินผลที่ยึดเอาความเจริญงอกงาม
ของนักเรียนเองเป็นเกณฑ์ ซึ่งจะเห็นได้จากความก้าวหน้าของนักเรียนในการศึกษาค้นคว้า
ทดลองด้วยตัวเอง แบ่งออกเป็น

1.1 ความเจริญงอกงามในแนวกว้าง (Extensive Growth) จะเห็น
ได้จากการที่เด็กได้ขยายขอบเขตการทำงานไปตามความพอใจของตน มีการกระทำตาม
เป้าหมายใหม่ ๆ และใช้วิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ

1.2 ความเจริญงอกงามในแนวลึก (Intensive Growth) จะเห็น
ได้จากการที่เด็กยืนหยัดแน่วแน่ในการทำงานที่ตนพอใจ โดยยึดมั่นในเป้าหมายที่มีความสัมพันธ์
กัน และใช้วิธีการศึกษาที่สอดคล้องสัมพันธ์กันต่อไปอีก

1.3 ความเจริญงอกงามในแง่พัฒนาการ (Evolutionary Growth)

จะเห็นได้จากการที่เด็กยึดมั่นในการศึกษาค้นคว้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และในขณะเดียวกันก็ขยายขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าในเรื่องอื่น ๆ ด้วย

ทั้งสามแนวนี้เป็นการประเมินผลที่ยึดหลักของความเจริญงอกงามของเด็กแต่ละคนเป็นเกณฑ์เฉพาะตัว แต่ถ้าผลงานของเด็กไม่เจริญงอกงาม ครูผู้สอนจะสังเกตได้จากการที่เด็กได้ทำงานอย่างไม่มี ความพอใจในงานนั้น ๆ บางครั้งผลงานนั้นเด็กคนอื่นจะมองเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าพอใจแล้วก็ตาม

2. การเปรียบเทียบกับกลุ่มอายุหรือระดับชั้นเดียวกัน (Comparison with Age or Grade Group) เป็นการประเมินผลโดยการนำผลงานไปเปรียบเทียบกับเด็กที่มีอายุและอยู่ชั้นเดียวกัน จะเป็นประโยชน์ต่อตัวครูที่ต้องการรู้ถึงลักษณะการทำงานของกลุ่ม โดยยึดหลักว่า อายุและระดับชั้นของเด็กเป็นตัวประกอบสำคัญในการบอกให้ทราบถึงวุฒิภาวะ และผลสัมฤทธิ์ของเด็ก ซึ่งหลักการนี้ใช้ไม่ได้เสมอไป เพราะมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มาเกี่ยวข้องอีก เช่น ประสบการณ์เดิมของเด็ก นอกจากนี้ยังทำให้ครูยึดการกระทำของกลุ่มเป็นเกณฑ์ โดยไม่สนใจความเจริญงอกงามในลักษณะต่าง ๆ ที่มีคุณค่าในตัวเด็กแต่ละคน

3. การเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน (Comparison with Absolute Standard) การเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานนั้นเหมาะสมกับวิชาที่ระบุได้ว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด ซึ่งวิชานั้นจะเกี่ยวข้องกับข้อมูล ข้อเท็จจริง แต่ศิลปศึกษานั้นมีเพียงส่วนน้อยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ข้อเท็จจริง การเปรียบเทียบแบบนี้จึงทำได้น้อยในศิลปศึกษา เพราะไม่มีเกณฑ์ที่จะบอกได้ว่า ถูกหรือผิด

สรุปได้ว่า เมื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาสิ้นสุดลง ครูผู้สอนจะต้องทำการประเมินการเรียนของนักเรียนว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามที่ตั้งจุดประสงค์ไว้หรือไม่ มีนักเรียนคนใดที่จำเป็นต้องได้รับการสอนซ่อมเสริมเพื่อจะได้ผ่านจุดประสงค์บางข้อ ในการประเมินผลศิลปศึกษานั้นครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายและปรัชญาที่แท้จริงของศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา และพึงเข้าใจว่าผลงานศิลปะของนักเรียนแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ การรับรู้และความคิด จะให้เหมือนกันหรือมีคุณภาพเท่ากัน ย่อมเป็นไปได้ ดังนั้น จึงควรประเมินจากความเจริญงอกงามทางการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยการเปรียบเทียบกับผลงานที่ผ่านมาของนักเรียนคนนั้น จึงจะถูกต้อง การนำไป

เปรียบเทียบกับกลุ่มหรือชั้นเรียนหรือเกณฑ์มาตรฐาน ถือได้ว่าเป็นการประเมินผลศิลปะศึกษาที่ห่างไกลจากเป้าหมายและปรัชญาของศิลปะศึกษา

นอกจากการประเมินผลการเรียนของนักเรียนแล้ว ครูควรประเมินผลการสอนของครูเองด้วย หากพบข้อบกพร่องในการดำเนินการสอน จะได้หาแนวทางแก้ไขปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนให้มากที่สุด

สภาพและปัญหาการวัดและประเมินผล

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยประกอบด้วยพลศึกษา ศิลปะศึกษา จริยศึกษา คณิตศาสตร์ และนาฏศิลป์ เป็นการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาและสร้างเสริมนิสัยให้เป็นผู้มีคุณธรรม รู้จักแสดงออกด้านความงาม สร้างเสริมสุขภาพให้สมบูรณ์และมีคุณลักษณะที่ดีงาม สามารถดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า คุณลักษณะและนิสัยที่ดีงามเหล่านี้จำเป็นจะต้องมีการปฏิบัติจริง มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้เนื้อหาในตำราเท่านั้น ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลในกลุ่มวิชานี้จึงมิใช่การวัดด้วยข้อทดสอบแต่ต้องเป็นการวัดพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกโดยมีจุดประสงค์ที่ชัดเจนที่เรียกว่า วัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการวัดและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยนี้ ธีรยุทธ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2527 : 812-820) ได้กล่าวว่า ปัญหาส่วนใหญ่มาจากครูขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติ ไม่เข้าใจวิธีการวัดและไม่ได้สร้างเครื่องมือวัดผล นอกจากนี้ครูบางส่วนยังมุ่งเน้นการวัดผลแบบสอบข้อเขียนเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังมีปัญหาการไม่มีหลักฐานการวัดผลผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ครูไม่ได้ประเมินผลควบคู่ไปกับการสอน ไม่มีการนำผลการประเมินมาพัฒนาการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน เกณฑ์การประเมินบางข้อบางจุดประสงค์กำหนดไว้มากเกินกว่าที่ครูจะทำได้ ยุพา ประถมภักดิ์ และคณะ (2526 : 52-56) ทำการวิจัยพบปัญหาในเรื่องครูขาดเครื่องมือการวัดผลที่ใช้สะดวก การวัดและประเมินผลตามแนวหลักสูตร พุทธศักราช 2521 เป็นการเพิ่มภาระแก่ครูมากเกินไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิภาวดี ยงเจริญ (2524 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยของครูในโรงเรียนราษฎร์ ในเขตการศึกษา 1

มีปัญหามากเกี่ยวกับวิธีการสร้างเครื่องมือสำหรับวัดผล ส่วน มีนา คงสุริยะนาวิน (2528 : 82-83) ทำการวิจัยพบว่า ครูบางส่วนไม่ได้ยึดถือวิธีการที่ให้วัดเป็นระยะ ๆ มีจำนวนนักเรียนในห้องมากเกินไป การวัดผลมักวัดด้านทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ หรือครูไม่ได้สอนแต่ประเมินผลให้ผ่าน จากคำกล่าวและผลการวิจัยเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพและปัญหาการวัดและประเมินผลของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยว่า ยังมีความผิดพลาดจากจุดประสงค์ของการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์นี้

ส่วนการวัดและประเมินผลเฉพาะการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้นไม่มีผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาโดยเฉพาะ แต่ เลิศ อานันทนะ (2526 : 445) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับปัญหาการประเมินผลศิลปศึกษาไว้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. ครูตั้งจุดประสงค์ไว้อย่างหนึ่งแต่ประเมินผลอีกอย่างหนึ่ง หรือสอนไปก่อนโดยไม่กำหนดจุดประสงค์ เสร็จแล้วจึงมาประเมินผลทีหลัง ทำให้กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ครูประเมินผลการเรียนศิลปศึกษาไม่ครอบคลุมตามจุดประสงค์ เช่น พุ่งเล็งเฉพาะผลงานที่มีคุณภาพ แต่ละเลยในการเอาใจใส่ทางด้านการเสริมสร้างลักษณะนิสัย เช่น ความรับผิดชอบ ความสำนึกในคุณค่าทางศิลปะและพื้นฐานทางด้านรสนิยมที่ดี เป็นต้น

3. การเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้แก่เด็กนั้น จะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นประจำสม่ำเสมอจึงจะได้ผล ประกอบกับการสร้างนิสัยที่ดีนั้นมีลักษณะเป็นนามธรรม ยากที่จะมองเห็นเด่นชัดหรือจับต้องได้ แต่เมื่อครูกำหนดสอบเป็นครั้งคราว การประเมินผลจึงมักคลาดเคลื่อนเพราะไม่สามารถติดตามผลพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้ครบถ้วนถูกต้อง

4. ครูบางคนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยต่าง ๆ ทำให้การประเมินผลศิลปศึกษาผิดพลาด เช่น การนำผลงานศิลปะของเด็กที่มีพื้นฐานแตกต่างกันมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน ทำให้เด็กที่มีระดับพื้นฐานต่ำกว่าต้องเสียประโยชน์และไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

5. การประเมินผลงานศิลปะของครูบางคนพุ่งเล็งเฉพาะคุณค่าทางศิลปะเท่านั้น เช่น องค์ประกอบศิลป์ การจัดภาพ การลำดับค่าของสี ฯลฯ ทำให้แนวทางการประเมินผลห่างไกลจากจุดประสงค์ในการสร้างศิลปนิสัย และ เปิดโอกาสให้ครูใช้มาตรฐานทางศิลปะ

ของคนที่ตัดสินใจตามใจชอบ

นอกจากการกล่าวถึงปัญหาแล้ว เลิศ อานันทะ (2526 : 446) ยังได้เสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผลศิลปศึกษาให้ถูกต้องพอสรุปได้ คือ ควรมีการจัดอบรมสัมมนาครูสอนศิลปศึกษาให้เข้าใจในปรัชญาการเรียนการสอนศิลปศึกษา จิตวิทยาการศึกษาเกี่ยวกับเด็ก พัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยประถมศึกษา และเทคนิคการประเมินผล ควรจัดพิมพ์บทความ เอกสารเกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผลศิลปศึกษาที่ถูกต้องเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. งานวิจัยภายในประเทศ

งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาโดยตรงนั้นยังไม่มี แต่ได้มีการกล่าวถึงในงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในประเด็นของการผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผลเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยขอเสนองานวิจัยดังกล่าวดังต่อไปนี้

ดวงคำ อูวะคำ (2524 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสอดคล้องระหว่างสมรรถภาพครูในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดเชียงราย กับสมรรถภาพที่คาดหวังตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521" วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสมรรถภาพด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะและทัศนคติของครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงรายว่ามีความรู้เพียงพอหรือไม่เพียงพอ ที่จะสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจคุณลักษณะของครูประถมศึกษาแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2524 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

เทศบาลและสำนักงานการศึกษาเอกชน ในจังหวัดเชียงราย จำนวน 366 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความรู้ไม่เพียงพอทางศิลปศึกษาในเรื่องงานสาน ถักทอ การจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ ความรู้ในการประเมินผลงานทางด้านศิลปะภาพพิมพ์ การปั้น ระบายสี พร้อมกันนั้นยังมีทักษะไม่เพียงพอในเรื่องเดียวกันอีกด้วย

วิภาวดี ยงเจริญ (2524 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนราษฎร์ในเขตการศึกษา 1" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนของโรงเรียนราษฎร์ ในเขตการศึกษา 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดประเมินค่า กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 160 คน ครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 176 คน รวม 336 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยของโรงเรียนราษฎร์ในเขตการศึกษา 1 มีปัญหา มากอยู่ 2 ประการคือ วิธีการสร้างเครื่องมือสำหรับการวัดผล และการเชิญวิทยากรในชุมชนและจากที่อื่นมาสอนนักเรียน มีปัญหา ระดับปานกลาง ได้แก่ การหางบประมาณค่าใช้จ่ายในการสร้างสื่อ ขาดความรู้และความเข้าใจในการสร้างสื่อ และปัญหาสุดท้ายคือ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างนิสัยรักสวดรักงาม รักการคันคว้าทดลอง การเห็นคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กัญญา เตชานุวัฒน์สกุล (2526 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตปทุมวัน ตามความคิดเห็นของตนเอง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร เขตปทุมวัน มีตัวแปรด้านวุฒิและประสบการณ์ สมรรถภาพด้านการสอน ประกอบด้วย การเตรียมการสอน การกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกวิธีการและเทคนิคการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและการประเมินผลการสอน กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูที่ทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของ

โรงเรียนประถมศึกษาในเขตปทุมวัน จำนวน 223 คน โดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีปัญหาการสอนในระดับปานกลางในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การสอน ด้านการผลิตและการใช้สื่อการสอน ครูมีความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนในเรื่องการผลิตและการใช้สื่อการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ครูที่มีวุฒิต่างกันมีความต้องการพัฒนาสมรรถภาพการสอนไม่แตกต่างกัน ทั้งในด้านการเลือกวิธีการและเทคนิคการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผลการสอน

มีนา คงสุริยะนาวัน (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการจัดการและการใช้หลักสูตรประถมศึกษา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์จังหวัด ศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารโรงเรียนและครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 เกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดเนื้อหาและแนวทางการปรับปรุงเนื้อหา การจัดการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการด้านบุคลากร การจัดเวลาเรียน การจัดส่งคู่มือครูและหนังสือเรียน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ศึกษานิเทศก์จำนวน 332 คน ผู้บริหารจำนวน 464 คน ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 จำนวน 862 คน รวมทั้งหมด 1,658 คน สังกัดในสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติทุกคน แบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการแบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดเนื้อหาของศิลปศึกษาหน่วยงานสานและงานถักทอ ควรให้เนื้อหาและเวลาเรียนคงเดิมแต่เพิ่มเนื้อหาและเวลาเรียนในหน่วยการบัน การแกะสลัก และหน่วยงานออกแบบสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนมีปานกลาง ในด้านการวัดและประเมินผล ครูไม่สามารถสอนได้ทุกวิชาและครูไม่มีความรู้เฉพาะในเนื้อหาบางหมวด ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการสอน

ขวัญใจ คงทรัพย์ (2524 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สื่อการสอนชั้น

พื้นฐานในระดับประถมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมรายการสื่อการสอนชั้น
พื้นฐานในระดับประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูประถมศึกษาในเขตการศึกษา 12
กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ครูประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 352 คน วิเคราะห์ข้อมูล
โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการ
ผลิต ครูส่วนมากใช้เงินส่วนตัวจัดซื้ออุปกรณ์เอง อีกทั้งยังให้นักเรียนช่วยกันผลิตสื่อการสอน
ร่วมกับครู โดยใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น วัสดุเหลือใช้หรือวัสดุราคาเยา ครูส่วนใหญ่มีความ
เห็นว่า ผู้บริหารควรเห็นคุณค่าและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้สื่อการสอน โดยการจ้ด
ให้มีการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านสื่อการสอน ด้วยวิธีการจัดอบรม และขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ
ในสาขาวิชา และควรจัดงบประมาณเพื่อใช้ในการผลิตสื่อด้วย

ปราณี อิมอามย์ (2525 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสอดคล้อง
ของงบประมาณจัดซื้อสื่อการสอนกับความต้องการของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่าง การใช้งบประมาณ
จัดซื้อสื่อการสอนของผู้บริหารกับความต้องการสื่อการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามครู เกี่ยวกับความต้องการ
สื่อการสอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน กลุ่ม
ตัวอย่างประชากรคือ ผู้บริหารทุกระดับจำนวน 117 คน และครู 107 คน ในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานด้านสื่อการสอนใน
โรงเรียนมีปัญหาคือ งบประมาณที่จำกัดทำให้ไม่เพียงพอที่จะจัดซื้อสื่อการสอนให้ตรงกับ
ความต้องการของครู และต้องการให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอน

ไพโรจน์ รุจิระวิจักข์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษา
ความรู้และเจตคติต่อศิลปศึกษาของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัด
นครราชสีมา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และเจตคติต่อศิลปศึกษาของครูสอนศิลปศึกษา
และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับความรู้และการปฏิบัติของครู
สอนศิลปศึกษา โดยแบ่งครูสอนศิลปศึกษาออกตามเพศ วุฒิ และครูประจำชั้นกับครูพิเศษ
สอนศิลปศึกษา กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัด

นครราชสีมา จำนวน 126 คน และบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 146 คน แบ่งเป็น
ผู้บริหารโรงเรียน 126 คน ศึกษานิเทศก์ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบวัดทัศนคติของครูสอนศิลปะศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูสอนศิลปะศึกษามีความรู้เกี่ยวกับศิลปะศึกษาอยู่ในเกณฑ์พอใช้ในเรื่องต่อไปนี้เป็นคือ การวาดภาพพระบายสี การพิมพ์ การปั้นและแกะสลัก การจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่าง ๆ งานสาน ถักทอและการรู้คุณค่าของศิลปะ มีเจตคติต่อศิลปะศึกษาอยู่ในเกณฑ์ดีมาก การเปรียบเทียบเจตคติต่อศิลปะศึกษา
ระหว่างครูพิเศษและครูประจำชั้นพบว่า ครูพิเศษมีความรู้เกี่ยวกับศิลปะศึกษาดีกว่าครูประจำชั้น
แต่มีเจตคติต่อศิลปะศึกษาไม่แตกต่างจากครูประจำชั้น ส่วนบุคลากรทางการศึกษาเห็นว่า ครูสอนศิลปะศึกษามีความรู้ เทคนิคการสอน การใช้สื่อการสอนและการประเมินผลอยู่ในระดับมาก แต่มีการสนับสนุนกิจกรรมพิเศษทางศิลปะศึกษาอยู่ในระดับน้อย

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เมย์ (May 1985 : 1487-A) ให้ทำการวิจัยเรื่อง "What Art Means to Third and Fourth Graders : A Two-year Case Study (Curriculum, Ethnography) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ประสบการณ์จากโปรแกรมศิลปะในชั้นประถมมีความหมายต่อเด็กอย่างไร ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนเกรดสาม จำนวนสามกลุ่มจากสามโรงเรียน จำนวน 83 คน และในปีที่สองได้ติดตามสังเกตสองกลุ่มในสามกลุ่มเดิม ซึ่งขึ้นไปอยู่ในระดับเกรดสี่ จำนวน 61 คน โรงเรียนที่เลือกมานั้นเป็นตัวแทนประชากรระดับต่ำ ระดับปานกลางค่อนข้างต่ำและระดับปานกลาง โดยการดูจากการปฏิบัติจริง รวมทั้งการสังเกต การบันทึกเสียง การสัมภาษณ์ แบบสอบถามและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ผลจากการศึกษาพบว่า นักเรียนจัดอันดับสติปัญญาและความสามารถในการเรียนศิลปะของตนต่ำกว่าผู้ใหญ่ประเมินผลงานของพวกเขา กิจกรรมที่นักเรียนชอบคือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้มีความยืดหยุ่นในการใช้ความคิดและการศึกษาค้นคว้า กิจกรรมที่นักเรียนชอบน้อยที่สุดเป็นกิจกรรมที่ต้องการให้นักเรียนถ่ายทอดออกมาให้เหมือนจริง และมีจุดประสงค์คลุมเครือสับสนหรือต้องมีการควบคุม นักเรียนชอบทำงานโดยใช้ความคิด จินตนาการของตนเองมากกว่าที่จะเลียนแบบตัวอย่างจากครู นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าศิลปะคือการศึกษาปฏิบัติ แต่ก็มีจำนวนมากที่แสดงความสนใจในการดู การชื่นชมความงามและการวิจารณ์

จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาการเรียนการสอน ศิลปศึกษาที่กล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็ก วัยประถมศึกษาทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะเป็นรากฐานของผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต แต่การจะทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์นั้นจำเป็นต้องอาศัยความพร้อมหลายด้าน โดยเฉพาะความพร้อมของครูผู้สอน ตั้งแต่การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมและการเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของเด็ก การผลิตและการใช้สื่อการสอน การใช้วิธีการวัดและประเมินผล ใ้ถูกต้องตามปรัชญาของศิลปศึกษา แต่ผลจากการค้นคว้าพบว่า การเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูประถมศึกษายังมีปัญหาและอุปสรรคอันเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลของปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย